

Lokallhistorisk Arkiv for Bug – Sdr. Tranders
Årbog 2000

Jens Nymark Bjerre
TILBAGEBLIK I
BJERRE – SLÆGTEN FRA HANHERRED

Preben Mørch
MINDER FRA SMEDIEN OG SDR. TRANDERS

Jens Nymark Bjerre
TILBAGEBLIK I
BJERRE – SLÆGTEN FRA HANHERRED

Preben Mørch
MINDER FRA SMEDIEN OG SDR. TRANDERS

Redaktion og layout
Poul Andersen

Udgivet af Lokallhistorisk Arkiv
For
Gug – Sdr. Tranders

2000

Indhold:

Jens Nymark Bjerre

TILBAGEBLIK I

BJERRE – SLÆGTEN FRA HANHERRED

side

2

Preben Mørch

MINDER FRA SMEDIEN OG SDR. TRANDERS

side

23

Lokalhistorisk Forening for Guf - Sdr. Tranders

Årbog 2000

Lokalhistorisk forening kan i år udsende vores 4. årbog.

Denne gang handler den om Sdr. Tranders, idet vi har modtaget to manuskripter. Det første fra Jens Nymark Bjerre der har tilbragt sin barndom i Sdr. Tranders og har villet skildre sin slægts historie.

Bjerre fortæller om, hvordan det gik til, at hans forældre havnede i Sdr. Tranders og startede egen virksomhed. Han beskriver sin barndom og skolegang i Sdr. Tranders. Manuskriptet var meget langt, idet det indeholdt skifteprotokoller og anetavler. Disse har vi i bestyrelsen valgt at udelade, da det var ren opremsninger, derudover har vi ikke ændret i forfatterens manuskript så indholdet er helt og holdent Jens Nymark Bjerres oplevelse af begivenhederne i hans barndoms Sdr. Tranders.

Preben Mørch, der er samtidig med Jens Nymark Bjerre, bor stadig i Sdr. Tranders, og ved et arrangement i forsamlingshuset i december 1998 fortalte Preben om sine oplevelser i Sdr. Tranders.

Prebens beretning er fyldt med anekdoter, om de folk der færdedes i byen i hans barndom og ungdom.

Tilsammen giver de to beretninger et spændende og interessant billede af livet i et landsbymiljø, som desværre ikke findes ret mange steder i vore dage.

God fornøjelse med læsningen

På bestyrelsens vegne

Poul Andersen

Tilbageblik

I Bjerre – slægten fra Hanherred af Jens Nymark Bjerre

Forord.

Det var den 10. Jan 1951. Toget skrumlede af sted op gennem Tyskland og Jylland. Jeg var på vej hjem, anledningen var ikke den sædvanlige, ferie, men en opringning til mit tjenestested ved det "Danske kommando" i Tyskland. Beskeden, der kom fra min mor lød på, at jeg skulle komme hjem, min far lå for døden.

Tankerne er koncentreret om dette ene, når jeg det? Hvis jeg når det, hvad kan jeg så forvente, hvad vil han sige til mig? Hvad vil jeg gerne vide, inden det uigenkaldeligt er for sent? Hvad vidste jeg om ham, kendte jeg ham?

Det gik op for mig, at jeg egentligt ikke som voksen kendte ham, men kun som barn og ung. Jeg rejste hjemme fra, da jeg var 20 år og nu var jeg 26 år.

Mine tanker kredsede derfor om min barndom og opvækst. Hvad havde han fortalt? Hvad havde jeg hørt ham selv sige, og hvad har andre fortalt. Jeg vidste han havde været meget igennem både sygdom, personlige skuffelser og fornedrelser, men alligevel havde han klaret sig igennem uden at kny. Et klart billede fik jeg ikke frem. Jeg kendte hans forsvar for de fattigste og dem, der lå under for de stærkeste i samfundet. Hvorfra havde han fået denne livsholdning? Hvordan havde hans egen opvækst som barn og ung forment sig. Han virkede som Tømrer og Snedker. Hvor havde han fået sin uddannelse? Hvorfor skulle der gå 10 år, før han fik næringsbrev? Var hans faglige uddannelse ikke i orden? Hvorfor skulle han først bevise sin eksistensberettigelse. Hvorfra fik han økonomisk grundlag for at starte egen virksomhed? Han

var ikke "indfødt". Han var tilflytter fra V. Hanherred. En oval jernring på Hjortdal

kirkegård fortalte, at hans biologiske far døde den 21 Dec. 1889. Far var da knap 4 år. Var det her slægten kom fra? Jeg husker ikke han har fortalt om sin biologiske farmor. Det har senere undret mig, eftersom hun først døde i 1898, da var far 13 år. Hun døde i V. Thorup 71 år gammel. Mange spørgsmål forblev ubesvarede. Det triste budskab var årsag til, at jeg stillede spørgsmålene, men desværre også årsag til at jeg aldrig fik dem besvaret af den eneste, der kunne have svaret.

Endelig nærmer vi os Aalborg, en togrejse er snart forbi. Hvad skal der ske? Hvad med hjemmet? Hvad siger familien. er den samlet og lever far endnu?

Far var ikke død, med det var tydeligt at tiden nærmede sig. Far døde den 25. Jan 1951. Begravelsen afslørede, at han tilhørte hele sognet, et imponerende fremmøde. Blomster og kranse fra koret til våbenhuset. Det var ikke alene gårdmanden, der ønskede at sige farvel til en gammel betroet tømrer, det var også den undertrykte, der ønskede at sige farvel til en sand ven.

Jeg har nu givet baggrunden for at jeg så mange år efter hans død forsøger at danne mig et billede af den mand, der aldrig forlod mit sind. Uanset min omskiftelige tilværelse har han daglig stået for mig som det menneske, jeg mindst kunne undvære.

Jeg vil gå tilbage i tiden og prøve at finde nogle af de fodspor han har betrådt. Om hans virke i Sdr. Tranders vil min broder Anker kunne bidrage væsentligt, sammen med de få, der endnu bor i Sdr. Tranders og, som har kendt ham.

Måske vil det lykkes at opfylde et af hans ønsker. Hvor kommer navnet Bjerre fra?

Fars første hjem.

Far:

Thomas Pedersen Bjerre * 2/1-1857 Vust
+ 21/12-1889 Svinkløv.

Mor:

Kirsten Kathrine Gregersen * 25/12-1853
Torslev + 8/ 3-1932 Skræm.

Børn:

Niels Nielsen Bjerre * 23/ 3-1881 Klim
+ 25/ 1-1941.Kerte, Fyn

Gregers Pedersen Bjerre * 19/ 1-1885
Svinkløv + 25/ 1-1951.Sdr. Tranders

Else Kathrine Pedersen Bjerre * 28/ 5-1887
Svinkløv + 1976.Skræm

Thomas og Kirsten tjente i 1880 på samme gård i Klim, nemlig hos grd. Jens Simonsen Vestergård. De blev viet i Klim kirke 24/11-1880. Forloverne var:

Anders Chr. Pedersen og Niels Nielsen.

Den 23/3-1881 bliver Niels født i Klim. Far og hans søster Else blev født i Svinkløv.

Thomas og Kirsten er flyttet til Svinkløv ca. 1882. De har formentlig valgt Svinkløv, fordi der her var arbejde at få. Netop på dette tidspunkt påbegyndte staten tilplantningen af de magre og sandede jorde. Der berettes gennem hele det 1800 århundrede om forfærdelige sandflugter. Det der nu er skov, har været drevet som landbrug, selvfølgelig med et udbytte, som næppe kunne sætte mad på bordet.

I perioder, hvor sandflugten er sat ind, er alle afgrøder simpelthen ødelagt.

Historien viser da også, at Amtmanden i sådanne perioder har søgt kongen om skattefrihed for de hårdest ramte. Næppe nogen stor hjælp, men alligevel et skulder-

klap. Det er klart at området ikke har givet meget til den slunkne statskasse.

Hver gang vi har været i krig, har vi som bekendt tabt land. I 1864 da vi tabte Sønderjylland, led vi et smerteligt tab både menneskeligt og økonomisk.

Det var i tiden herefter, at den berømte danske officer Enrico Mylius Dalgas (1828-1894) fremsatte det berømte motto "Hvad udad tabes skal indad vindes".

Han var medstifter af "Det Danske Hede-selskab" og var dettes direktør til sin død. Mottoet blev anvendt overalt, hvor hedeopdyrkning og beplantning var muligt og rentabelt.

Svinkløv var ingen undtagelse. Området blev efterhånden, som beplantningen skred frem eksproprieret, Det må være sket over en periode på mindst 20 år. Det store og smukke område er nu en kolossal gevinst for samfundet, og alle, der besøger området, bør sende en kærlig tanke til de mennesker, der havde mod til at iværksætte disse kæmpeprojekter, som sagtens kan måle sig med nutidens miljøopgaver. Datidens generation har overladt efterfølgende generationer en gave, vi alle bør være glade for. Forhåbentlig kan vore efterkommere sige det samme om os.

Området styres nu som fra starten af en plantør, og der beskæftiges i skovdistriktet 10 mand med moderne skovdrift. Hanherred var i øvrigt et af de første områder, hvor der blev dannet en egentlig Plantningsforening. Det skete i november 1882. Mors var den første, den blev stiftet den 1. juni samme år. Også her har Dalgas været inspirator. Hans indsats var enorm. Skulle en enkelt læser have glemmt, hvem han var, og hvor han kom fra, kan jeg anbefale god læsning i "Det Danske Hede-selskabs" bog om E. M. Dalgas, der udkom i

1966. Forfatteren Har. Skodshøj: "Dalgas var en god dansk mand, efterkommer af franske indvandrere. Han blev hverken den første eller den sidste indvandrer, som gjorde Danmark ære.

Det var på plantørens kontor jeg fik løst gåden om, hvordan familien Bjerre indrettede sig i Svinkløv.

Da de flyttede til Svinkløv, har de købt en lille ejendom med tilhørende jordlod. Sandsynligvis på et lille område, der går under navnet "Faldet. Navnet findes i øvrigt på et gammelt generalstabskort. Mere præcist for enden af Svinkløvvej og til højre for denne.

De har arbejdet ved tilplantningen, udgravning, mergling og kørt en del arbejdskørsel med egen hest og vogn, alt sammen efter regning. For en arbejdsdag har de skrevet regning på kr. 3. Arbejdsdagen har næppe været under 10 timer.

Når jeg skriver "de", skyldes det, at Kirsten også har arbejdet. Det fremgår af kassebøgerne, der påbegyndtes i 1882. Kirsten har udført skærmarbejde og vejar-bejde. Skærmarbejde består i nedgravning af grankviste i klitterne. Begrebet eksisterer endnu og udføres i vid udstrækning på vestkysten.

I marts 1889 får Thomas Bjerre udbetalt ekspropriationserstatning på kr. 5.500. Omregning til nutidig mønt er selvfølgelig umuligt, men et kvalificeret gæt må blive ca. kr. 200.000.

Alt må have tegnet lyst. Et beløb, der nok kunne sætte den lille familie i stand til at skabe en fremtid. Sådan skulle det ikke gå. Pengene udbetales i marts. Den 21. december dør Thomas af Tyfus.

Af skiftet, der bliver udstedt i forbindelse med Thomas død (B32-347 Pag. 222 B og 223A) samt (B32-347 Pag. 225 A og 225 B) fremgår det, at Kirsten fra Thomas død har siddet i

uskiftet bo. Den 18. november 1890 beslutter hun sig imidlertid for at skifte med børnene.

Skifteretten for Hanherred bliver sat på Skerpinggård. Enken meddeler over for retten, at hun ønsker skiftet foretaget. Som værge for børnene fremstiller hun aftægtsmand Niels Nielsen (Svanborg).

Enken opgav derefter boets status til at være:

Konter og udestående fordringer: kr. 3.200	
Gæld til afdødes begravelse:	
.....	“ 75
Ligeså meget til enken	
.....	“ 75
.....	i alt <u>kr. 3.050</u>

Med fradrag af enkens andel, skifteomkostninger og afgifter bliver der til:

Niels Nielsen Bjerre..... kr. 375,31

Gregers Pedersen Bjerre.. “ 375.31

Else Pedersen Bjerre..... “ 375.32

Ovennævnte beløb blev af skifteretten indsat i Overformynderiet.

Når enken ønsker at skifte, er årsagen naturligvis, at hun på grund af den situation hun er bragt i, med 3 små børn, (Niels 9 år, Gregers 4 år og Else 3 år) ønsker at gifte sig igen. Ægteskabet bliver indgået med Jeppe Peter Andreasen af Ålegårds Hede. Forinden den 29/11-1890 har Jeppe søgt amtet om at måtte indgå borgerligt ægteskab med Kirsten Kathrine Gregersen. Ægteskabet bliver indgået og indført i Skræm kirkebog den 24/12-1890.

Forlovere: Teglbrænder Andreas Jeppesen af Ålegårds Hede

Aftægtsmand Niels Nielsen af Klim.

Thomas død.

Thomas døde i en urimelig ung alder. Han døde, som så mange andre på den tid, af Tyfus. Beretningen om den lille familie er naturligvis, hvad gamle mennesker har fået fortalt af andre. Samstemmende fortælles om en lykkelig og respekteret familie.

Sygdommen medførte døden efter 8 dage. Skiftet tyder ikke på uorden i økonomien. De kontante midler enken præsterer er naturligvis den udbetalte ekspropriationserstatning.

Når hun ønsker at skifte , er det selvfølgelig fordi hun gifter sig igen. Det var almindeligt på den tid (3 små børn). Der var ingen anden mulighed. Det var datidens sociale system. Det er fra den tid begrebet "Kirsten Giftekniv" stammer. Det er også i den periode ungarlene ventede på en rig enke.

I familien har vi mange gange valfartet til Hjortdal kirkegård. Efter fars død (1951) så jeg første gang Thomas Pedersen Bjerres gravsted. Den lå syd for kirken op mod sydmuren. På gravstedet lå en oval jernring med påmalet fødselsdag og dødsdag. Anker og jeg er ikke enige om, at den slags gravmonumenter var almindelige på den tid.

Anker mener at have set dem bl. a. på Sdr. Tranders kirkegård. Jeg har spurgt på "Den gamle By" i Århus. Her fastholder man, at den ovale ring er en form for genbrug. Oprindeligt brugte man ovale ringe som fundament for et kors af jern med støbt indskrift.

Billedet viser, hvordan den oprindeligt er anvendt. Nå! Der var jernstøberier både i Fjerritslev og Morsø, så jeg vil intet forsværge. Desværre lykkedes det ikke at få hold i ringen fra Hjortdal. Da vi endelig tog os sammen ,var graven sløjftet og jernringen smeltet om til alt andet end gravmæler.

Far omtalte aldrig sin biologiske far. Han har næppe set gravstedet. Måske erindrer han intet om ham, han var kun 4 år, da Thomas døde. Han har heller aldrig talt om andre slægtninge til Thomas. Det er der nu ikke nogen mystik i. Det var almindeligt på den tid, at et nyt ægteskab medførte et skarpt skel til den tidligere familie. Det er vel stadig gældende i en vis udstrækning.

Har andre mistet forbindelsen til graven, er jeg sikker på, at Thomas mor Ane Thomasdatter har dvælet ved den. Hun var 63 år, da Thomas døde og levede i øvrigt, til hun blev 77 år. Da var far 13 år.

Else.

Else Kathrine Bjerre *18/7-1887 Hjortdal + 1970 Skrøm Aalegaards mark Møllevejen 42.

Afsnittene med Else og Marie vil kun indeholde, hvad min bror Anker og jeg selv kan huske. De vigtigste dokumenter, skifter, tinglysninger m.v., som jeg normalt har hentet fra Landsarkivet i Viborg eller i Rigsarkivet, har enten ikke været der, eller været for nye. Husk der er mange dokumenter, der er belagt med fredningsklausul. D.v.s., de må ikke åbnes før, de er mindst 50 år og i visse tilfælde 75-100 år. Ikke mindst Anker har presset på for at få belyst skifterne efter Bedstemor Kirsten Kathrine Gregersen, der døde 8/3-1932 i Skrøm. Kirsten bliver enke den 21/12-1889 efter Thomas Pedersen Bjerre. Hun gifter sig igen 24/12-1890 med Jeppe Peter Andreasen. De må have købt Matrikel (1 Am Skrøm Sogn), i fællesskab, men med Kirsten som største indskyder. Hun kom ikke tomhændet fra Svinkløv. Ekspropriationen og salg af husdyr fra det lille husmandssted har gjort hende eftertragtet. Jeppe har garanteret tilhørt den gruppe ungarle, der på det tidspunkt gik og ventede på en rig enke. Gården de købte blev nu rammen om det nye hjem for Niels, Gregers og Else. Den 20/7-1893 bliver Andrea Marie Andreasen født.

Nu er der fire børn i huset. Den halvgamle ungarl har pludselig fået en stor familie.

Ovennævnte er medtaget her som hjælp til den, der får lyst til at forske dybere i grundlaget for arv og fordeling mellem de fire børn. Dokumenterne er tilgængelige i landsarkiver i Viborg.

Desværre kan jeg ikke mere bygge på min elskede brors erindringer. Anker døde 30/10-1991. Hans erindringer fra faster Mie og faster Else rakte jo 10 år længere

tilbage end mine nemlig aldersforskellen mellem os.

Jeg husker svagt den gamle gård på Ålegårds hede. Det må være omkring 1930. På det tidspunkt var det faster Else og hendes mand Anton Madsen, der boede der. De har sikkert boet der siden 1922, hvor Jeppe Peter Andreasen dør 16/7-1922. Bedstemor (Kirsten Kathrine) er så på det tidspunkt flyttet til Skrøm, hvor hun flyttede ind i et hus ved siden af købmanden.

Faster Else og Anton bygger i 1933 en ny flot gård oppe på bakken og nedlægger den gamle, der er faldefærdig. Det sker næsten samtidig med at bedstemor dør 8/3-1932.

I ægteskabet mellem Anton og faster Else bliver datteren Anna født. Langt senere gifter Anna sig med Christian. De to bor på gården sammen med faster Else, hvor deres søn Anton Peter bliver født. Alt tegner til en fornuftig fremtid. Ude i staldene og i laden er alt i pinlig orden, Christian er et ordensmenneske. Inde møder os et trist syn, hvor rengøring og orden er ukendte begreber. Tiden går fra ca. 1970-1990. Anton Peter har været soldat i Århus. Efter soldatertiden flytter han hjem igen. Kort tid efter dør hans mormor (Faster Else). Få år efter dør hans mor og derefter hans far. I ca. 1987 bliver Anton Peter alene. En ung mand, der altid har været dybt afhængig af sine nærmeste, og aldrig har lært at stå på egne ben. I 1988 var Anker og jeg på et lille besøg, alt var under forfald. Der var kun to køer tilbage. Der var knap plads til dem på grund af møg, de stod så højt at de rørte loftet med ryggen. Vi kom der aldrig mere. Vi talte med flere naboer. Ingen gjorde noget. Vores gæt var at Anton Peter var syg af sorg over tabene af dem han ikke kunne undvære.

Nu er gården på nye hænder, det er et smukt syn, nye vinduer, masser af nye ting. En virkelig tiltrængt forskønnelse. Til lykke.

Faster Else dør i 1970, hendes mand Anton Madsen dør i 1935.

Andrea Marie Andreasen * 20/7-1893 Skræm + 31/12-1973 Fjerritslev Skræm midtby gl. købmandsgård.

Faster Mie.

Faster Mie var fars halvsøster, men måske den, der kom ham nærmest. Hun var gift med Niels Christian Nielsen, der var født i Tolstrup 13/3-1881. De havde to børn henholdsvis Wagner Børge og Selma Amalie. De var søskende, men begge adoptivbørn fra Aalborg. Et par pragtfulde unge mennesker, ikke mindst Selma husker jeg som en skønhed. Det vil måske undre nogle, men måske mere at onkel Christian og faster Mie blev borgerligt viet på Hanherred Tinghus 7/4-1914. Forlover var bl.a. Anton Madsen Bolsmand fra Åleårds hede.

Wagner Børge døbt i Frue Kirke 12/3-1916
konfirmeret i Skræm kirke 5/10-1930

Selma Amalie døbt i Frue kirke 10/2-1917
konfirmeret i Skræm kirke 4/10-1931

Onkel Christian og faster Mie boede, efter vi børns fantasi, i et drømmeland. Købmandsforretning med alle tænkelige varer. Smukke stuer og køkken, og ikke at forglemme orgel i stuen sammen med andre fornemme møbler. I en lille stue så jeg min første radio, den havde fritstående højttaler med en kæmpetragt. Der var også en bedestol. Jeg har fundet frem til at den er fremstillet på Koføeds skole i København, og derfor fremstillet af arbejdsløse i ca. 1938. Onkel Christian og faster Mie interesserede sig meget for Koføeds initiativ og de havde i øvrigt nær forbindelse til ham. Alt åndede af en

rigdom, vi aldrig havde kendt. Det at besøge faster Mie betød lækker mad, hun elskede at kræse, ikke mindst far nød at få serveret sin hjemstavns sild og lækkerier. For os børn var højdepunktet de kæmpestore isvafler med tilhørende rød eller gul sodavand.

Gamle bedstemor (Kirsten Kathrine) boede sine sidste år hos faster Mie. Jeg husker hende som en utrolig kærlig kone, sidste gang jeg så hende var i en kiste. Hun døde 9/3-1932.

Faster Mie var gavmild. Ofte har jeg set faster Mie og mor stå ved disken for manufaktur. Det var metervarer, der blev set på. Sikkert stof, som mor kunne sy kjoler af til mine kære søstre (Grethe og Christa). Jeg tror i øvrigt de var faster Mie's øjestene. De havde begge lange fletninger. Det er mit indtryk, at faster Mie helst havde set , de beholdt dem. I skrivende stund tror jeg, de er faldet. Da jeg var 11 år i okt. 1936, måtte jeg 6 uger på Aalborg Amtssygehus med et brækket ben. Faster Mie sendte mig en smuk børnebibel sammen med et af hendes meget smukke breve. Hendes formuleringsevne var fremragende, men hendes håndskrift var et kunstværk og en moderne kalligraf værdig.

Faster Mie og onkel Christian var velanskrevne borgere i Skræm og hørte i hvert fald til de mere velstillede. De skænkede f.eks. byen et missionshus og en lysekroner til kirken. Missionshuset står i 1990 desværre ubrugt og tilgroet. Jeg husker de to som utroligt hyg-gelige og kærlige. Onkel Christian havde for-øvrigt klumpfod en medfødt skavank. Han syede selv

sit fodtøj, han var uddannet banda-gist, en uddannelse han havde fået i USA, formentlig før han traf faster Mie.

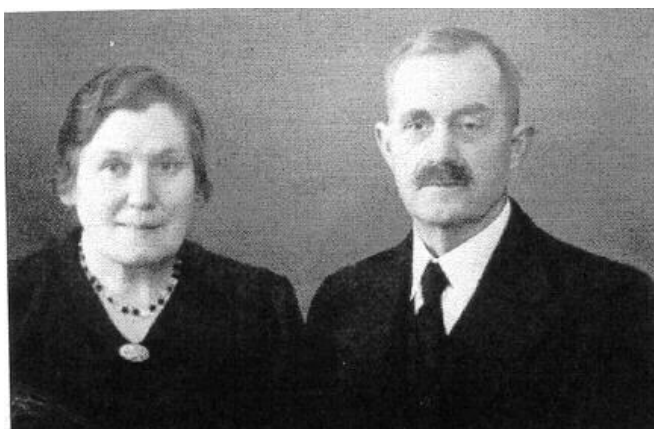
Ikke mindst rejsen op til faster Mie var en oplevelse. Den fandt næsten altid sted i påsken. Transporten var med futtog Aalborg-Fjerritslev banen med åben perron, herligt. Det foregik i røg og damp med næsten 40 km. i timen. Når vi ankom til

Skræm, holdt onkel Christian på stationen for at hente os med sine gule Nordbagger. Når vi skulle hjem, måtte vi selv hejse signalet ellers stoppede toget ikke. Det var en pragtfuld og spændende oplevelse, som var os forundt.

Faster Mie og onkel Christian flytter i ca. 1948 til Fjerritslev ind i en flot rød villa som rentier.

Onkel Christian dør 6/9-1955. Faster Mie dør 31/12-1976

Fra Hanherred til Himmerland.

Mor og far som vi stadig husker dem

Det begyndte i Dall ved Svenstrup 1911. Far må være kommet næsten direkte fra Åbybro Håndværkerskole, hvor han var elev i vinterhalvåret 1908, 1909 og 1910. Forinden havde han været i tømrerlære i Torslev hos tømrermester Mads Thomsen Larsen fra ca. 1905. I 1901 var far stadig i hjemmet, hvorimod hans 4 år ældre broder Niels ikke optræder i folketællingen. Niels var på det

tidspunkt ude at tjene, hvor ved vi ikke, men jeg gætter på Fyn.

Vi ved at hans søster Else i en periode tjente på Fyn hos Niels' senere svigerforældre. Det er senere end i 1906, da tjener hun hos Grd. Bisgård i Skræm. Det er muligt hun har lokket sin broder Niels til Fyn. Han blev i hvert fald gift med datteren Berta Kirstine Jørgensen den 12/11-1910 i Husby Kirke. Måske derfor bliver han tilskødet Skydebjerg Møllegård.

Jeg antager at far har været hjemme som karl på gården indtil han som 20 årig er kommet i lære.

Opholdet på højskolen blev ikke afsluttet med svendep prøve, som det naturligtvis har været meningen. Han er ikke dumpet, det ville have fremgået af skolens protokoller. Han var ikke ene om at undlade aflæggelse af svendep prøve. Der stillede store krav i de teoretiske fag.

De elever, der kom fra de små landkommuner havde som børn ofte haft en elendig og kort

skolegang. Højskolen forsøgte at råde bod herpå, men har næppe kunnet føre alle elever op til det nødvendige niveau.

Af hans efterladte skolematerialer, tegninger, beregningstabeller og skriftlige prøver fremgår det at grundlaget tilsyneladende er i orden. Måske skulle han have haft en vinter mere, men opholdet var ikke gratis. Der var kun ringe tilskud. Han har i øvrigt fortalt at han, som en del af betalingen, deltog i skolens arbejde. F. eks. passede han samtlige kakkellovne på skolen.

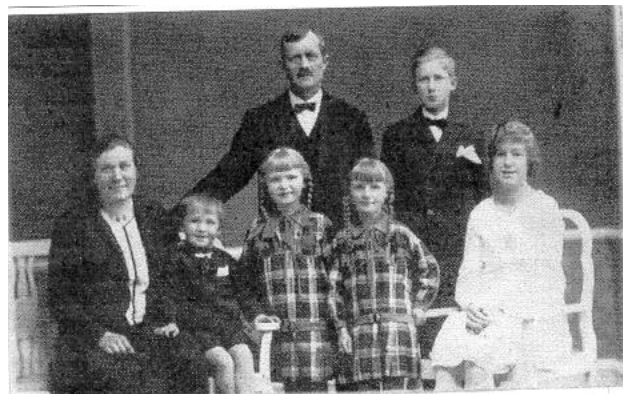
Svendebrev fik han ikke. Det medførte at han de første 10 år arbejdede uden næringsbrev. Det blev først udstedt i 1921.

Højskolen blev for far hans livs oplevelse. Der var ikke noget far mindedes med større glæde end sine Højskoleophold. Det var her han fik sin politiske opvågning og opdragelse. Far bekendte sig som radikal, det var vel nærmest der, han som lille selverhvervende hørte hjemme sammen med husmændene. Det kan heller ikke undre at hans store forbillede var Peter Sabro, der var socialdemokrat.

På højskolen var det højskoleforstander Carl Nielsen, som oprindeligt var uddannet murer, der prægede eleverne. Han var svoren tilhænger af Grundtvigs lære og bekendte sig til det radikale venstre. I et 100 års jubilæumsskrift 1877-1977 fra Åby Højskole skrives om Carl Nielsen "at han ejede så stærkt og rankt et sind, at han ikke af klogskabshensyn holdt sit standpunkt bag vesten".

Det var i sandhed en folkehøjskole, der også satte sit præg på egnen. Carl Nielsen deltog i mange møder rundt om i forsamlingshusene og arrangerede foredrag på højskolen med datidens store folkeoplysere. Som f. eks. professor Edvard Lehmann P. A. Rosenborg, Jakob Knudsen og Johan Skjoldborg. Forstanderens kone Mette Nielsen var også aktiv i folkeoplysningen. Hun var kvinde-

sagsforkæmper og gennem mange år formand for den lokale afdeling af "Dansk Kvinde-samfund". I Carl Nielsens tid som forstander var der 700 elever.

Familiebillede fra ca. 1930. Antagelig fra Ankers konfirmation

Fars ophold i Dall blev kortvarigt, han har formentlig forsøgt at etablere sig som selvstændig tømrer og snedker i lejede lokaler. Hvorfor han valgte Dall, ved vi naturligvis intet om.

Han kom fra Skræm, Ålegårds Hede i Østerhanherred. Måske har han ment at der var mere fremtid i det frugtbare Himmerland, end i den sandede og næsten golde egn han kom fra.

Allerede 1 år efter opgiver han Dall og flytter til Sdr. Tranders, hvor han køber tømrer og snedkerforretning med tilhørende bygning.

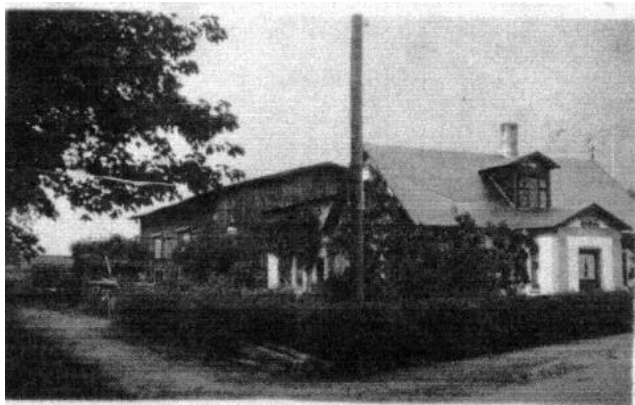
Den 13. januar 1912 overtager han skøde på huset "Matr. nr. 7 K af Sdr. Tranders by" efter tømrer Anders Lassen, der havde købt det fra Halmvarefabrikken, da denne blev nedlagt i 1908, han oprettede en tømrer og snedkerforretning. Af skødet fremgår det at han kom fra Dall.

Skødet han overtog (B39-SP 37 Pag. 154) må have givet ham mange søvnløse nætter. Prisen var Kr. 4100. Hans egen udbetaling var Kr. 390. Det resterende beløb var prioriteret i

Husmandskreditforeningen på Kr. 2700. Overtagelsen af den tidligere ejers gæld til Landbosparekassen på Kr. 460. Obligationer på Kr. 500, som han udstedte til sælgeren. Han påtager sig at fuldføre arbejde for Kr. 50, som sælgeren har påbegyndt.

Hertil kommer at hans egen udbetaling ikke har været likvid kapital. Den har han sandsynligvis lånt af familien. De penge han havde som arv fra sin afdøde far i 1889, har henstået i Overformynderiet indtil han indtrådte på Højskolen. Her er de sikkert brugt på opholdet. Selv efter datidens forhold har han været spændt hårdt for.

Indtjeningen har været lille. Fra hans første kassebog fremgår det at han for en dagløn

Huset blev rammen om mit barndomshjem

beregnete kr. 3. Der er imidlertid langt mellem daglønne. Småreparationer til ørebeløb er langt det fremherskende.

Huset der oprindeligt var en del af en halmvarefabrik, som blev opført i 1887, med en tilhørende kæmpelade opført i træ, som først for nylig er blevet fjernet. Den holdt i 100 år. Sig da ikke at træ er et ustabil materiale. Den har garanteret aldrig set skyggen af moderne træbeskyttelsesmidler, men måske netop derfor.

Det hus far købte er stadig en del af bybilledet. Det er nu moderne indrettet og fremstår nu som et sundt og velrestaureret hus og hvor fortiden som hovedbygning til en halmvarefabrik er totalt slettet. Kunne bygninger tale, ville Matr. 7 K kunne fortælle at

hovedmotoren havde været placeret i det rum hvor der i min barndom var indrettet soveværelse.

Den 18 November 1913 gifter far sig med min mor, der er tjenestepige hos gårdejer Idæus Vinter, Sdr. Tranders.

Vielsen fandt sted i Mou kirke med forloverne Anders Bendsen og Jens Bendsen, som bekræfter at:

Gregers Pedersen Bjerre * 19/1-1885 i Hjortdal + 25/1-1951 Sdr Tranders

Nielsine Kristiane Bendsen * 24/7-1889 i Mou + 2/9-1967 Sdr Tranders

havde indgået ægteskab.

Forloverne var mors far og farbror begge fra Kærsholm.

Mor blev født i Høstemark, men ikke længe efter flyttede de til Mou Hede. Her boede de indtil 1900, hvor der blev bygget en smuk trelænget gård i Kærsholm. Det var den yderste ejendom på Læsengen på kanten af den lille Vildmose. Mor var den ældste af en søskendeflok på 13. Det økonomiske grundlag for bygning og drift af gården var almindeligt landbrug, men tørvene har sikkert spillet en stor rolle. En del af arbejdskraften har været lige ved hånden, nemlig de mange børn.

I mors hjem var der tryghed, spartansk men ikke fattigt. Det var præget af en vis strenghed, hvor bedstefar var den strenge og utilnærmelige, og hvor bedstemor var modsætningen som den blide og selvudslettende Fe.

Det fortælles i familien, at bedstefar var kommet ind i en drukperiode og formentlig i forbindelse hermed har været ond mod bedstemor. Det fik morbror Ejner, der var 1 år yngre end mor, sat en effektiv stopper for.

Ejner har været ca. 17 år, men stor som en bjørn. Han indbød bedstefar på et lille besøg i laden, hvor han ville vise sin onde far, hvordan man uddriver druk og ondskab. Efter sigende blev der aldrig senere nødvendigt med ladebesøg.

Hjemmet.

Det blev et godt hjem for:
Thora Kathrine * 26/2-1914 + 19/9-1977 i Aalborg

Karl Anker * 2/4-1915 + 30/10-1991 i Aalborg

Grethe Jensine * 9/7-1920

Christa Marie * 1/12-1921

Jens Nymark * 10/4-1925

I tiden mellem Anker og Grethe blev der født 2 drenge, Peter og Jens Nymark. De levede kun kort tid. Peter blev 14 dage og Jens Nymark 10 uger. I mange år stod der på familiens gravsted 2 små marmorplader med indskriften "sov sødt lille" henholdsvis Peter og Jens Nymark. Som barn forstod jeg ikke rigtigt det med, at mit navn allerede stod på gravstedet. Senere gik det op for mig, at min afdøde broder Jens Nymark måske havde skaffet plads for min tilstedeværelse.

Peter Andreasen Bjerre * 15/7-1917 + 25/7-1917

Jens Nymark Bjerre * 8/2-1919 + 19/4-1919

Jens Nymark blev opkaldt efter mor's lillebror, der blev født 18/5-1893. Han

døde den 10/12-1910 kun 17 år gammel, angiveligt af Tuberkulose.

Mor's bror Ejner brugte også navnet på en søn, der blev døbt Carlo Nymark Bendsen, han blev født den 21/2-1923, men døde den 11/9-1935 kun 12 år gammel, formentlig af leukæmi. Jeg har forgæves forsøgt at finde frem til, hvor navnet Nymark kommer fra. Jeg gætter på det er en slægtning til bedstemor, der har leveret navnet. Bedstemor var født i Egense. Lidt nord for Hals, lige på den anden side af fjorden, findes en lokalitet, som hedder Nymark. Måske har et familiemedlem eller bekendt herfra inspireret til navnet. Min søn Flemming antog navnet Nymark i forbindelse med dåben af sin egen søn, der fik navnet Thomas Nymark Bjerre. Senere har min datter taget navneændring til Jette Nymark Bjerre. Navnet lever derfor videre.

Peter blev opkaldt efter far's stedfader "Jeppe Peter Andreasen", det kan godt undre lidt at Peter blev opkaldt efter ham. Måske en pludselig

indskydelse ved den hjemmedåb, der fandt sted kort tid før Peter døde.

Jeppe Peter Andreasen var ikke medlem af folkekirken, men i værdighed åbenbart fundet egnet. Et andet spørgsmål er, hvorfor Peter udover fornavnet også skulle arve efternavnet Andreasen, der nu optræder som Peters mellemnavn.

En navneskik af den helt usædvanlige. Og dog har jeg set det en gang tidligere, nemlig ved far's bror Niels, der blev døbt "Niels Nielsen Bjerre". De øvrige børn blev døbt henholdsvis "Gregers Pedersen Bjerre" og "Else Kathrine Pedersen Bjerre".

Vi voksede op i et godt hjem, som vi alle har kunnet mindes i ærbødighed. Når man fremdrager episoder fra historien, må man naturligvis huske at bedømme dem ud fra datiden og ikke dømme i relation til nutidens krav og behov.

Hjemmet var ikke rigt, men heller ikke fattigt. Det var respekteret i alle samfundslag. Vi er blevet opdraget i en kærlig atmosfære, men også med en vis strenghed. Jeg mindes ikke nogen form for korporlig afstraffelse. Respekten var der, ingen var i tvivl om, hvad der var rigtigt og forkert. Et enkelt blik fra mor's skarpe øje var tilstrækkelig vejledning om, hvor grænsen lå.

Jeg fik efterhånden en fornemmelse af at hun havde øjne i nakken, eller var udstyret med en 6. sans. Adskillige gange har hun grebet mig på fersk gerning i et eller andet forbudt forehavende, som jeg efter bedste skøn havde planlagt så grundigt, at det umuligt kunne mislykkes.

Cigaretten havde jeg fundet på Værkstedet, tændstikkerne på komfuret, ubemærket op bag laden. Cigaretten frem, tændstikkerne i hånden. Mit livs første smøg var indenfor rækkevidde. En svag rømmen for enden af

laden og jeg var afsløret. Slukøret fulgte jeg med mor hjem. Jeg vidste godt at gud så alt, men at han sladrede til mor vidste jeg først efter denne nederlagets dag. Vi talte i øvrigt hverken den dag eller senere om episoden. Afstraffelse, NEJ, men en på skrinet havde måske været bedre. Nu havde jeg skammen at slæbe rundt på. Der blev ikke sat endeligt punktum.

Vi voksede op i en stærk Indre Missionsk atmosfære, hvor kirkegang og søndagsskole var en selvfølge hver søndag og i øvrigt når kirken kaldte. Det var et hjem hvor spiritus, kortspil, bandeord og besøg på kroen var bandlyst.

Det var mor, der var den drivende kraft i det åndelige. Det var hende, der fremsagde bordbønnen. Det var hende, der sad for bordenden. Far sad aldrig for bordenden, pladsen for den anden ende overlod han altid til en anden.

Det var som sagt mor, der bad bordbønnen. Det var også hende, der læste fra bibelen. I mange år var det de såkaldte "Mannakorn", der blev brugt. Mannakorn var en skål med hundredvis af små stykker karton, lige store nok til at der kunne stå en henvisning til et skriftsted i bibelen. Når skålen gik rundt, tog man et mannakorn, som mor så læste op fra bibelen. Det var selvfølgelig spændende, hvad gud nu havde af opmuntring eller påmindelse til den enkelte.

Selvfølgelig troede vi fuldt og fast på hvad mannakornet fortalte. Jeg tror ikke, andre i Sdr. Tranders brugte den slags. I det hele taget var Bjerre familien den eneste i byen, som åbent bekendte sig til den Indre Missionske tro. Det gav selvfølgelig problemer, som det altid vil gøre for minoriteter, men måske også styrke. Vi lærte i hvert fald, at man godt kan leve med meninger, der ikke nødvendigvis er sammenfaldende med flertallet

Det var også mor, der lagde for ved sang i hjemmet, selvfølgelig religiøse sange. Det blev en naturlig del af livet. og var med til at skabe den tryghed, som vi alle følte.

Mor var i øvrigt meget aktiv. Hun var hjemmets "styrmand". Hun var far en god støtte. Det var hende, der førte pennen både i kassebogen og på regningerne. Det var også hende, der skrev de breve, som skulle skrives. Hun var dygtig i dansk og regning, Hvad hun aldrig undlod at tilskrive sin dygtige lærer i Mou.

Mor var i mange år medlem af Sdr. Tranders sogns menighedsråd. En tillidspost hun betragtede med seriøs alvor.

Den indre missionske tro havde mor med fra hjemmet. Det havde far ikke. Han voksede op i et stærkt politisk hjem, velorienteret og med egne stærke synspunkter.

Om far var indremissionsk troende, er vist tvivlsomt. Den største påvirkning har han fået på højskole, Det var en af Grundtvigianernes højborg. Omvendelse i egentlig forstand, som den var kendt indenfor Indre Mission, har jeg aldrig hørt om. Hans livssyn pegede heller ikke i den retning, han diskuterede eller missionerede heller ikke. Han beholdt sin egen mening indenfor vesten. Han ønskede ikke kiv hverken indenfor eller udenfor hjemmet .

Vi fik en god moralsk ballast med hjemme fra, som har været god at starte tilværelsen i livet på. Ikke mindst fars aldrig svigtende forsvar for de svageste. har sat sig dybe spor. Jeg har ofte, mange år senere, mødt mænd, der som børn eller unge har tjent som hjorddreng i Sdr. Tranders. De mindes

altid far med glæde, han havde altid et venligt ord til overs. Han havde også et vågent øje med, hvordan de blev behandlet af deres omgivelser.

Det religiøse bed sig ikke fast hos alle fem. Måske har udbringningen af kirkebladet og den stærkt indre missionske løbeseddel "Et ord med på vejen" givet så mange drillerier i min barndom, at jeg i hvert fald ikke siden, ud over at være medlem af folkekirken, har bekendt mig som aktiv i noget religiøst arbejde.

Det samme er tilfældet for min bror Anker, siden han som 12 årig blev sendt ud at tjene hos en indre missionsk statshusmand (Moster Elses mand), har indre mission ingen plads haft i hans hjerte. Årsagen er indlysende.

Anker skulle træde i husbonds sted, da denne havde fået en fængselsdom for vold mod en mindreårig og forældreløs dreng, der tjente hos ham som hjorddreng.

De 3 måneders fængsel fik han forvandlet til 1 måned på "Vand og Brød". At dommen

ikke var uberettiget fik Anker under opholdet adskillige beviser for. Sagen vakte harme og forargelse i hele Himmerland. Den indre missionske tro hjalp ikke husbonden i den efterfølgende retssag, tværtimod må det have været en bitter pille at sluge for hans trosfæller. Der er nu heller ingen grund til at tro at naboer og andre har velsignet ham i hans ugerning.

Efter udstået straf holdtes der kort tid efter bibeltid i husbondens hjem. Med den 12 årige Anker som skjult vidne i bryggerset hørte han husbonden sige "Så snørede vi dem alligevel". Det noget blasfemiske udbrud kom, da husbonden ud af vinduet kunne se, at alle trosfællerne på Østerenge var på vej til en forhåbentlig opbyggende bibeltid.

Indenfor familien blev sagen holdt totalt lukket, den blev aldrig omtalt derhjemme. Anker havde naturligvis en anelse om hvorfor han

skulle have den plads. Der var mange udenfor familien, der var villige til at fortælle den 12 årige, hvad det var for en familie han skulle tjene. Det er indlysende, at voldssagen gjorde et uudsletteligt indtryk på Anker. Et af de mange spørgsmål han stillede sig selv er f. eks. , hvorfor skulle jeg have den plads.

Var det mor's solidaritet overfor sin søster? En beslutning som han naturligvis ikke selv havde nogen indflydelse på. Spørgsmålet vil aldrig blive besvaret. Det overlades derfor til dig kære læser.

Opholdet varede et halvt år. Det betød, at han skulle arbejde for forbryderen efter at straffen var udstået. I den periode lærte han at straf ikke uddriver ondskab og djævel-

skab, og at satanisme, i sin værste form, kan trives i ly af Guds navn.

For at få den skjulte sag frem i lyset, har Anker søgt og fundet ud af, hvad der rent faktisk skete. Det var et kæmpe arbejde, men den 12 årige dreng har fået svar på nogle af de spørgsmål, han gennem et langt liv har stillet sig.

Nogle vil måske mene, at den slags var dagligdags hændelser i 1927. Det vidner avisoverskrifterne fra den tid ikke om, tværtimod vakte sagen fortjent harme i alle kredse.

Den 2. november 1927 afholdtes ved Aalborg Kriminalret forhør i sagen mod bolsmand Janus Marinus Nielsen af Storvorde Østerenge med sigtelse for vold mod og mishandling af en 14 årig forældreløs dreng , Christian Peter Madsen, som var anbragt i hans tjeneste.

Dagen efter har samtlige dagblade i Aalborg totale referater fra retsmødet med overskrifter som:

BØRNEMISHANDLING I STORVORDE”

Et sjældent uhyggeligt drama oprulles i Aalborg Kriminalret. Enkelte citater herfra underbygger tilfulde de voldsomme overskrifter:

Gårdejer Jens Jacob Christensen af Storvorde Østerenge forklarede, at han den 27. September hen på eftermiddagen havde fundet drengen liggende i en halmstak udenfor sin gård. Drengen, der var meget medtaget og oprevet, fortalte grædende, at han var løbet fra sin plads hos sigtede og havde skjult sig i halmstakken, fordi sigtede gentagne gange havde pryglet ham og senest samme dag havde slået ham med et reb, fordi han ikke udførte sit arbejde til sigtedes tilfredshed. Drengen havde blå striber fra højre øre ned over kinden til hagen. Vidnet fik drengen indenfor , men drengen var så medtaget, at

han ikke kunne tage klæderne af. Han blev bragt til sengs, og ved afklædningen lagde vidnet mærke til, at drengens krop bar tydelige spor af mishandling, idet hans ryg havde talrige blå mærker som efter slag. Endvidere løb der blod fra drengens højre øre. Næste dag fik han drengen til lægen og traf aftale med tilsynsværgen, at drengen foreløbig skulle blive hos vidnet. En snes dage senere fik drengen plads hos husmand Nørgård Larsen i Sejlflod Kær.

Bolsmand Christen Nørgård af Storvorde Østerenge havde set den mishandlede dreng samme dag, som han var flygtet, og han fandt synet af den mishandlede barnekrop så modbydeligt, at han vendte sig bort. Han tilføjede, at han flere gange har set drengen i arbejde hos tiltalte og drengen arbejdede både flinkt og villigt.

Dommeren foreholdt sigtede den af læge Jensenius udstedte attest. Avisen tilføjer: "Det er heldigvis længe siden, vi har skullet gengive et så uhyggeligt dokument, som afspejler livets kolde virkelighed og brutalitet."

Attesten beretter, at der overalt på drengens legeme findes mærker af slag både af ældre og nyere dato. Særlig slemme er mærkerne på ryggen og bagdelen af lårene, hvor huden er blodunderløben og stribet, flere steder spændt som følge af ældre blodudtrækninger under huden. Også på armene findes mærker af mishandling, således et fingeraftryk og et langt halvvejs lægt sår over det ene albueled. Begge øjne er blodunderløbne, og der findes en frisk hudafskrabning på næsen. Han har betændte sår på højre øre og om munden. Lægen udtaler, at det synes som om drengen har været genstand for en meget brutal behandling. Han er den første måned ude af stand til at udføre noget legemligt arbejde.

Dommeren: "Sådan er attesten. Er det resultat af Deres behandling?"

Sigtede: "Ja, mærkerne på hans ryg, lår og arme skal nok stamme fra de slag jeg har givet ham."

Lærer Martin Andersen, som var tilsynsværge for drengen, havde, efter drengen var tiltrådt

pladsen, henvendt sig på Janus Niensens bopæl og truffet dennes hustru, som havde givet drengen det skudsmål, at han var både flink og villig, men noget dum og ubegavet. Han havde ikke truffet drengen, men bad fru Nielsen om at sende drengen over til ham, og drengen kom og læreren fortalte ham, at han var hans tilsynsværge, og han skulle henvende sig til ham, dersom der var noget at klage over. Drengen havde imidlertid sagt, at det var der ikke, og han var godt tilfreds med pladsen.

Efter det skete havde vidnet talt med drengen, der var meget nervøs. Han havde spurgt drengen, hvorfor han ikke havde betroet sig til ham, men drengen havde svaret, at det turde han ikke. Vidnet havde været ubekendt med, at drengen havde haft det dårligt hos sigtede.

NB. Hvad mon tilsynsværgen havde tænkt sig, drengen skulle stille op med en tilsyneladende sammensvoren værge. En 14 årig forældreløs dreng (begge forældre er døde) med en lemlæstet krop har al mulig grund til at være mistroisk. Tilsynsværgens egen bortforklaring af hans manglende tilsyn efterlader ingen, for drengen troværdig tillid.

Sagen blev udsat til forelæggelse for Nr. Tranders sogneråd, som har forældremyndigheden over drengen. Sognerådet skal udtale sig, om det ønsker tiltale og vil nedlægge erstatning på drengens vegne.

Sdr. Tranders Skole som den så ud i 1997

Skole og Kirke

Skolegangen i Sdr. Tranders var anlagt som for andre landsbyskoler. Den ene, Pogesko- len lå mellem Brugsen og Mejeriet med lærerinde Frk. Sørensen som lærer i en menneskealder. Hun havde børnene i 2 år, altså blandet 1. og 2. klasse. Det var hos hende bogstaverne blev lært og forsøgsvis sat sammen til ord og sætninger. Det er svært at huske, hvor man har lært hvad, men jeg husker tydeligt, vi havde regning hos Frk. Sørensen. Et pludseligt hosteanfald lod sig ikke standse, end ikke med en af Frk. Sørensens Lakritol Pastiller, Jeg blev selvfølgelig sendt hjem, hvad der også var hensigten. Årsagen var et divisions regne-stykke. Jeg kunne ikke fatte det, men ville hjem. Næste dag fejlede jeg ikke noget. Mor kunne regne, så jeg ved temmelig præcist, hvornår regning i mit liv begyndte som realitet.

Sdr. Tranders Kirke

3. klasse begyndte hos lærer J. C. Sørensen. Han var en streng herre, der ikke tålte megen slinger i valsen. I det militære sprog ville han have fået betegnelsen "Stakkelhader". Nå! Der var mange, der ønskede ham hen, hvor peberet gror. Han var ekstrem politisk, og

kunne ikke overfor eleverne kolde kæft. To citater: 1. "De arbejdsløse skulle trækkes udenfor byen og skydes" og 2. "Det gamle testamente er én stor røverhistorie". Selvfølgelig kom sidstnævnte citat for menighedsrådets ører. Skolekommissionen blev indkaldt, men hvem gik i forbøn for læreren. Rigtigt gættet. Præsten William Larsen. Angående det første citat, var der ingen protester. Han var ikke ene om at have den opfattelse i Sdr. Tranders.

Som underviser var Sørensen en udmærket kapacitet, hvis man ellers kunne fange hans metoder, der i høj grad var hjemmelavede. De byggede ikke på pædagogik. Nå! Den var vist ikke indført på daværende lærerseminarier. Personlig oplevede jeg hvordan, der kan undervises.

5 år på teknisk skole med fremragende lærere, de fleste ingeniører fra Aalborg Værft. Her fik jeg i hvert fald lysten til at fortsatte i en mangeårig teoretisk uddannelse. Om lærer Sørensen var eksponent for datidens lærer-

stand, må andre bedømme. Set i bakspejlet, tror jeg at lærer Sørensen var ateist og social analfabet. Hans religionslære var bestemt ikke kedelig, den bar i hvert fald ikke præg af egen overbevisning, men kold præcis med overdreven dramatisering. Han var i øvrigt efter datidens forhold alle tiders provokatør. Han har garanteret aldrig hørt en af præstens prædikener. Lærer Sørensen var ganske vist ansat som organist ved Sdr. Tranders kirke.

Når præsten gik på prædikestolen, tog Sørensen sin medbragte bog op og satte den diskret på nodestativet. Så kunne præsten i øvrigt prædike hvad han ville. Organisten var ansat til at spille og ikke til at høre på præsten.

Sørensen havde mange evner. Han stiftede Sdr. Tranders sangkor. Det var en oplevelse. Der var flere pragtfulde tenorer (Sønnen Frederik) efter Anders Christensen og Karoline, der trådte orglet, hun var selv sopran. Desuden sønnen (Jens Ejnar) efter slagter Lassen. Sangkoret eksperimenterede også med dilettant, Jo, lærer Sørensen havde mange talenter. Han var i øvrigt også udlært som mejerist. Desværre blev han sikkert udnyttet forkert.

De lykkeligste år for lærer Sørensen var sikkert de år han var ansat som kæmner i Sdr. Tranders kommune. Det skete i de år, hvor skolerne i Sdr. Tranders var under afvikling, hvad de sådan set havde været længe. De der kunne og havde råd til det, sendte deres børn på privat skole i Aalborg. Her var lærer Sørensen ingen undtagelse.

Værkstedet.

Efterhånden fik far oparbejdet en forretning og en fast kundekreds. Det var for ham som for øvrige småhåndværkere f.eks. smeden, karetmageren, mureren og sadelmageren, navnlig de større gårde de måtte leve af. Det hed sig altid "Har landbruget det godt, så har vi det også".

Det var nu ikke alle far var begejstret for. Det var navnlig når regninger skulle betales. Ofte kom han hjem modløs og opgivende. Det at skulle gå tiggergang, for at få betalt ærligt udført arbejde, var ikke ham. Anderledes var det når han drog ud til de også mange gode kunder. Hele familien jublede når han langt ud på aftenen kom nynnende hjem med cigar i munden. Så

vidste vi, at regningen var blevet betalt med glæde og respekt og med kaffe og kage i tilgift.

Man kunne antage at de vanskelige kunder simpelthen ikke havde penge, naturligvis, men ofte var det for dem en anvendt despot, med demonstration af hvem der havde magten. Far sagde ofte i de situationer, hvor regningen blev betalt med hårde ord og et latterligt lille afdrag. "Det er som om de har glemt deres forfædres fæstebondetid, og nu selv har overtaget herremandens rolle".

Det var almindeligt kendt, at både far og smeden ofte i slige tilfælde benyttede deres halvstore drenge som inkassatorer. Det var for ingen af dem et frivilligt job.

Et hårdtslående argument.

Engang kom Grd. Jens Bak, som i øvrigt efter far's udsagn var både en lun og rar mand, med et stykke træ. Træet skulle drejes

til en svingel til hestevogn. Et rundt stykke træ, som forbinder hestens seletøj med vognen.

Far havde trædrejelag, der blev kørt ved hjælp af muskelkraft fra højre ben. Efter en times forløb var svinglen færdig. Far forlangte 50 ører for indsatsen. Her sagde Jens Bak stop. Han kunne få det til samme pris i Brugsen og uden at medbringe materiale. Om Bjerreslægten har et særligt temperament, ved jeg ikke, men jeg forstår min far fuldt ud, da han for øjnene af Jens Bak med en kæmpemukkert knuste sit ellers værdifulde drejelag. På Jens Baks spørgsmål om hvorfor, var svaret "Det der ikke kan give føden må ud". Der blev ikke lavet flere svingler.

Sdr. Tranders adskilte sig fra 1920-1950 ikke fra andre landsbyer af tilsvarende størrelse. Det var et ægte bondesamfund, med en halv snes større gårde samlet i selve byen, og et tilsvarende antal udenfor byen, som i sin tid var anlagt som udflyttergårde. Begyndelsen til anlægning af et større antal gartnerier startede i 1930. Sdr. Tranders havde det hele. Kirke, andelsmejeri (anlagt 1886) 2 skoler, en for de 2 første klasser og 1 for resten, til og med 7. klasse. Der var både Brugs, købmand, smed, snedker, karetmager og sadelmager værksteder.

Optimismen for fremtiden manglede ikke. I 1950 blev der udarbejdet et forslag til udvidelse af Brugsen. Efter datidens forhold var der tale om en kæmpeudvidelse. Forslaget blev ikke til noget. Det ville også have været en fejlinvestering. I skrivende stund er der hverken købmand eller Brugs.

Fra starten har far selvfølgelig haft intentioner om at drive det vidt. På et tidspunkt i begyndelsen af 30erne havde han da også flere svende. Han byggede mange huse i og omkring Aalborg. Han indførte maskiner, før der kom elektricitet i Sdr. Tranders, derfor blev trækraften en petroleumsmotor. Det må have været omkring 1919. Elektriciteten kom til Sdr. Tranders i 1922 og så var det slut med petroleumsmotoren. Kontrakten om levering af strøm til Sdr. Tranders blev underskrevet 22. Jul 1922.

Når elektriciteten kom så relativt tidligt til Sdr. Tranders, var fortjenesten ikke mindst gårdejer Chr. Dyhr Thorn, Sdr Tranders, der var formand for transformatorforeningen for Øst Himmerland. Han var sognerådsformand i mange år, valgt ind af partiet Venstre. Jeg mindes Thorn som en hædersmand med stort personligt format. Stort nok til et smil eller en venlig bemærkning til såvel børn som høj og lav, han mødte på sin vej.

Far satte Thorn meget højt. Han glemte aldrig den tillid han viste far, da han foretrak fars tilbud på bygning af lade og kostald, selvom hans tilbud lå højere end øvrige tilbudsgivere. Der blev truffet en mundtlig aftale og så begyndte far byggeriet.

Skal jeg fremhæve en anden hædersmand, bliver det arbejdsmand Anton Jensen Vinter. Han arbejdede i mange år og til sin død på Eternitfabrikken i Aalborg (Et af de mange ofre for asbesten). Han var den lidt tilknappe type., som ingen gjorde grin med. Hans format var simpelthen for stort. Han var den eneste, der bekendte sig som Socialdemokrat. Han var den eneste abonnent på Socialdemokraten. Han var i sandhed "Mand for sin egen hat".

Billedet viser Thorns og Anton Jensen Vinters naboskab på kirkegården i Sdr. Tranders.

Han byggede hus og blev nabo til Dyhr Thorns far, der var direktør for Aalborg bys og omegns Sparekasse. De to huses størrelse viser forskellen på den økonomiske formåen. Anton Vinters hus må betegnes som meget lille, hvor Thorns må betegnes som en kæmpe villa. Formatet af de to mænd var ens.

Det var et tilfælde, der spillede ind, at jeg en dag sammen med Anker ved et af vore besøg på Sdr. Tranders kirkegård opdagede, at de også efter døden forblev naboer. Jeg føler en vis ærbødig symbolik i denne opdagelse.

Fars drømme kunne være blevet til virkelighed. Hans tanker kredsede omkring masseproduktion af et eller andet. Han ville gerne gøre sig fri.

Tilbuddet kom, Grosserer P. C. Petersen kom en dag med et emne, han skulle fremstille, det var i Funkistiden med funkismøbler. Han skulle lave det lille armlæn, der skulle fastgøres ovenpå de forkromede stoles arme. Prisen var 1 kr. pr. stk. og råmaterialerne ville blive leveret af grosserereren. Antallet kunne han stort set selv bestemme. En kæmpechance, men han turde ikke. Senere kom der andre tilbud, men hver gang sprang han fra.

Hvorfor tog han ikke chancen? Det var jo hans drøm. Der er sikkert mange ukendte årsager. Han havde jo installeret maskiner meget tidligt. Desværre måske. I hvert fald ville det have tjent ham, om han havde ventet blot nogle få år. De maskiner han købte var første generation af en teknik i rivende udvikling. De var ikke egnede til at kunne opfylde en masseproduktions krav, og det vidste far. Dertil kom at han ikke kunne betjene de kunder han havde samlet sammen og samtidig producere som fabrik.

Skulle han vove springet, der var meget at tabe. Han måtte afskrive de gamle kunder og indsætte nye maskiner. Med andre ord, han skulle optage store lån og løbe en stor risiko.

Lånene havde ikke været noget problem, han nød en enorm tillid indenfor alle kredse. Det har selvfølgelig været en beslutning, som mor har været med i, men jeg tror ikke hun har været positiv. Ingen af dem var spillere, og de har nok kæmpet for hårdt, for det de havde, til at turde sætte det over styr.

Drømmene beholdt han til han blev syg.

En ondartet mellemørebetændelse, der medførte operation bag det ene øre. Operationen efterlod et dybt synligt hul. Desuden fulgte der en konstant øresusen med. En ondskabsfuld sygdom, der aldrig lader patienten i fred, er uhelbredelig og hedder Tinnitus.

Fars drømme delte han med smeden i Sdr. Tranders Jens Chr. Mørch. Forskellen var bare, at Mørch gjorde det. Han begyndte under krigen med at fremstille gummivogne. Senere blev det til store tankvogne med fabriksmærket "Tranders" vogne. Far så med stor beundring på, hvad Mørch og Sønner formåede. Han nåede ikke at se de vanskeligheder, firmaet løb ind i. Der var mange vanskeligheder, ikke alle af teknisk art. Virksomheden var i begyndelsen bygget op omkring den gamle smedje midt i byen.

Efterhånden måtte der ske udvidelser. En naboejendom blev opkøbt. Det var sikkert ikke alle i byen, der syntes det var en god ide. F. eks. var smeden ikke så meget til rådighed mere. Han var faktisk blevet direktør. Det var der mange, der ikke forstod, og fortsatte med at ringe til Mørch, når pumpen ikke virkede. Det var som om, de ikke ville give slip på deres smed. Han havde bare at blive på sin plads.

Det morede Mørch sig meget over, Han var jo en usædvanlig venlig mand. Jeg mindes ham som et helt utroligt dejligt menneske. Intet var hyggeligere end at liste ind til Mørch, når han var i smedjen. Han kunne kunsten at tale med børn. Kunsten bestod i, at han ikke talte ned til, men med børnene, som om det var en

voksen. Af ham fik jeg min første lektion i , hvordan verden var skruet sammen.

Jo! Vanskeligheder var der nok af. En vis modvilje fra de lokale myndig- heder gjorde ikke tingene lettere.

På et tidspunkt var Mørch blevet storforbruger af elektricitet. Transformator-stationen havde ikke kapacitet nok. Transformatorforeningen kunne kun se en løsning, nemlig den logiske at få den udvidet, men med Mørch som ene betaler af omkost-ningerne, At Mørch som storforbruger var årsag til, en lavere kilowatt pris for alle forbrugere, havde ingen vægt. Nå!. Elektricitetsforsyningen kendte selvfølgelig problemet. De foreslog, at Mørch købte sin egen transformator, det gjorde, at prisen pr. KW-time blev billigere for Mørch, men naturligvis højere for de tilbageblevne forbrugere.

På et tidspunkt virkede den stadig ekspanderende virksomhed som et frem-medelement i det hyggelige landsbymiljø. Mange så med afsky på den driftige, men selvfølgelig

støjende virksomhed. Der måtte ske en udflytning. Det er sikkert tvivlsomt om denne udflytning blev til lykke for nogen. Samtidig med fabrikkens udflytning begyndte storkommunen at rasle med nye restriktioner. Sdr. Tranders fremtid blev beseglet, den af-gik stille og roligt ved den død, byen for mange år siden selv beseglede.

På et tidspunkt i 30-erne havde en Farve og Lakfabrik planer om at anlægge en stor fabrik i Sdr. Tranders. Sognerådet var naturligvis imod. Placeringen skulle være præcis, hvor AUC i dag er så fremragende anlagt. Nå! Nu vil det være forkert at tillægge de daværende politikere en så stor fremsynethed. Fabrikken blev i stedet etableret et andet sted, hvor den stadig er en stor del af samfundet.

**Minder fra smedien
og
Sdr. Tranders
Fortalt
af
Preben Mørch**

Telefoncentralen som Dagmar Mørch overtog i 1952 sammen med sin mand Jens.

Jeg skal her prøve af fortælle lidt om Sdr. Tranders; men lad mig først fortælle hvordan det gik til at jeg kom til Sdr. Tranders. Jeg må så begynde ved min far, han var fra Rold, Mørkestedet. På grund af skoven var der vel lidt mørkt om stedet og det har han så fået navn efter. Han kom i smedelære hos smeden i Arden, og da han var udlært ville han på valsen, som ha sagde, han pakkede sine ting og fik ad Hobrovej mod Aalborg. Den første by han kom til, hvor der var en smedje var Ellidshøj, han gik ind og spurgte smeden om han havde noget arbejde, det havde smeden.

Det var debuten på hans navertilværelse, men det var på en måde også afslutningen, for i Ellidshøj boede mor. De blev gift i 1916 og i 1917 fik de min søster Karen og 1923 min bror Christian og i 1926 køber de smedjen i Sdr.Tranders. Jeg har fået fortalt at da mor kom og skulle flytte ind gav hun sig til at græde, for det så bestemt ikke ud som hun

havde tænkt sig, der var meget snavset. Min bror, som dengang var 3 år, kunne

Smed Jens Mørch klar til arbejdet

selvfølgelig ikke lide at mor græd, så han kom med sin trillebør og sagde: ”Mor, du skal ikk’

græd a ska' nok hjælp dæ". Det tilbud tog hun imod og de fik lavet fint. Mors reaktion undrer mig lidt, skulle far have købt smedjen i Sdr. Tranders uden at mor var med henne og se stedet? Far, der jo ikke engang købte et par sokker til sig selv, det var altid mor der foretog indkøbene; men åbenbart ikke boligen. Nå! Det var dengang! Der har jo nok heller ikke set særlig pænt ud i byen dengang, der var grusvej gennem byen, hestekøretøjer var jo trafikmidlet dengang og køer blev også trukket gennem byen og det var efterår da mor og far flyttede ind. I 1927 blev Hadsundvej, vejen gennem byen, brolagt. Det var jo meget håndarbejde dengang mange folk var beskæftiget, en af dem, ham der kørte med vandvognen, boede hos far og mor, han og Christian blev gode venner og det førte jo til at Christian ofte fik køretur med vandvognen. Engang Christian gik vandvognen i møde for at få kørende, kommer den med god fart og stopper ikke, kusken bøjer sig ned og snupper drengen i forbifarten. Det var der nogen der havde set, så mor vidste besked og der var lagt i "kakkellovnen" til kusken da han kom og skulle spise. Nå, alt gik godt, vejen blev brolagt. Så i 1928 så det helt pænt ud, så jeg meldte min ankomst.

Allerede tidligt vidste Preben, at han skulle være smed

Det skulle foregå derhjemme så moster var kaldt hid. Moster havde det med, at det skulle se pænt ud både inde og ude, der skulle jo komme både jordemoder og læge; og så var det så uheldig at Laurits Bak kørte møg ud den dag og han havde tabt nogle klatter lige udenfor huset. Det kunne moster ikke have, så han fik et ordentlig møgfald da han kom tilbage, så eftertrykkeligt at Laurits i mange år efter kom og gratulerede mig på min fødselsdag, og så blev den episode frisket op. Den første til jeg husker, var jeg spæret inde i haven, der var 2 huse, mors hus og fars hus, i mors hus stod døren åben, der kunne jeg frit gå ind og ud, men til fars var der spæret.

Den samlede stab i smedien 1949. Der er faktisk 3 generationer af smede nr. 2, 3 og 4 fra venstre Er Prebens far, nevø og broder

I fars hus, altså smedjen, var foruden far også Laurits. Laurits var den gamle smeds søn, som far havde ansat som smedesvend, han kendte jo kunderne. Laurits boede hos os, og det var jo meget praktisk så kunne han jo være barnepige på mig når far og mor skulle i byen, og det var jeg ikke ked af for Laurits var en sød fyr, og somme tider havde han besøg af sin kammerat Ejvind, der var mejerist på mejeriet, og han var også en sød fyr. Laurits var en lille men kvik mand, Jeg husker når han skulle svinge forhammeren havde han en skammel, nærmest som en europapalle, når han kom op på den havde han højde som passede til ambolten. Engang han stod ved boremaskinen og arbejde, pludselig stod kun hans træsko der, han var

efter et løbsk hestekøretøj han havde hørt passere smedjen, han fangede det oppe ved Brøndums gård inden det kom ud af byen. Laurits var også kendt for altid at have et svar parat, og det var vel derfor Tage Hein, som var dreng dengang, kommer ind i smedjen og spørger Laurits om hvor det brænder, brandbilerne var lige kommet gennem byen, det er fem kjåler ovre i gammel Gistrup svarer Laurits. Tage løber hjem og fortæller til sin mor at det er fem kjåler ovre i gammel Gistrup, der brændte. Hva' er det for noget pjok sagde Dorthea, kjåler de ka' da et bræn'. Da så Tage bliver klar over hvad kjåler var, kunne han jo godt se Laurits har bundet ham noget på ærmet, og det skal der jo svares igen på. Tage vender tilbage til smedjen går hen foran Laurits giver ham et spark over skinnebenet med sin træsko og forsvinder hurtigt ud af smedjen. Laurits står tilbage med smerten, men han vidste jo nok årsagen.

At vaske det snavsede smedetøj var dengang hårdt arbejde

Den første kunde i smedjen jeg husker var Søren Knudsen. Engang han kom ind i smedjen, blev jeg sendt ind til mor for at hente en køkkenstol, jeg tænkte godt nok, det går mor ikke med til, men jo jeg fik lov at tage en køkkenstol med ud i smedjen. Søren

Knudsen satte sig på stolen trak det ene bukseben op og tog bandagen af benet, den bestod af nogle træskinner og noget jernbeslag, og det var jo nok det far skulle gøre noget ved. Ja, sådan var det jo dengang, enhver husholdning havde af og til noget der skulle laves hos smeden, en mælkespand der skulle loddet, en bradepande der var blevet utæt, en askeskuffe der var brændt op, en ny krog til komfurringene eller nyt stempel til vandpumpen, alt mulig lavede han foruden arbejdet til landbruget, der jo også var meget varierende, f.eks. brænde heste. Det lyder voldsomt, men tandkødet hos hestene kunne somme tider vokse neden for tænderne så de ikke kunne tygge, man kom så til smeden med hesten, han havde et stykke jern til formålet, som han varmede op og svirpede det opsvulmede tandkød og efter et par dage kunne hesten spise igen. Engang var der en malkeko der yndede at baske malkepigen i hovedet med halen når hun malkede den, så bandt hun halen fast et sted, men koen fik halen revet løs. Uheldigvis blev det yderste af halen sidende ved stedet hvor den var bundet, og koen fortsatte med at baske med halen; men nu strittede det med blod fra såret. Det blev så nødvendigt at sende bud efter dyrlægen, og da han så såret sagde han: ”Lad os tage den hen til smeden, så kan han brænde såret og så vil det heles”. Som sagt så gjort og koen kom sig.

Der var jo også andre håndværkere i byen. Der var sadelmager. Sadelmager Holger, som han blev kaldt. Det var før omtalte Søren Knudsens søn. Han havde værksted i den ene ende af Lundstens hus Sdr. Tranders Vej 163. Jeg husker jeg som barn har besøgt ham, jeg synes det var noget underligt værktøj han havde i forhold til det jeg var vandt til at se i smedjen, men det var jo det der passede til det han lavede og det var vel nok mest seletøj til hestene. Der var maler, snedker og tømrer i byen. Især husker jeg Bjerre. Han boede i Bygaden nr. 8 og havde værksted i den ene ende af huset. Bjerre var et markant billede i byen. Jeg husker ham når han kom gennem byen med sine remedier, værktøj og mate-

rialer, brædder som han skulle bruge hvor han skulle hen, læsset på cyklen og somme tider kunne han da også selv være der. Bjerre var jo en frisk fyr, der nok kunne komme med en frisk og måske drilsk bemærkning. Således husker jeg engang i smedjen, jeg var lige kommet i lære og stod ved filebænken og arbejde med noget. Bjerre stiller sig op bag og siger så: ”Er det noget der skal bruges”? Det kunne jo nok være en drilsk bemærkning for en der tager arbejdet alvorligt. Der var jo også Brugsen, som jo foruden dagligvarer, som mel, sukker og lign. Havde et udmærket lager af søm, skruer, reb med mere.

Vognfabrikken set fra Aladinvej.

Om trafikken gennem byen. Først vil jeg lige nævne fotograf Olsen ”Mederne” som vi kaldte ham. Han kom på sin gamle motorcykel gennem byen, om sommeren med et stort sort biavlernet over sig, vel for at undgå fluer i ansigtet, spøjs så det ud, jeg var bange for ham. Sommetider kom han også ind i smedjen, han fik lov at stå og reparere sin motorcykel der. Det var en meget gammel motorcykel, når han skulle starte den brugte han at tænde ild til noget celluloid, gammel film, vel for at lette tændingen, men det gav nogle enorme brag og ild og røg stod ud til alle sider. Jeg var bange og flygtede ind til mor når Olsen var i nærheden. Det kunne han ikke lide, han var jo et mild børnevenlig gemyt. Engang han ville nærme sig mig og tage mig op flygtede jeg ind ad bryggersdøren og låste den; men han må have haft en aftale med mor for pludselig stod han bag mig, og han tog mig op til sig. Det var slemt, men jeg kom over angsten for ham, og det blev til

mange gode besøg af Olsen, selv efter jeg var blevet gift var han kommet for at besøge mig, jeg var ikke hjemme, så det var min kone der tog imod men hun turde ikke byde ham ind hun var bange for ham, sagde hun. Det kunne jeg jo så fortælle at jeg også havde været, men det var der ingen grund til, han var godheden selv. Olsen var en dygtig fotograf, han har taget mange gode billeder af folk i deres dagligdag.

Trafikken gennem byen var mest hestekøretøjer, et koppel kører af og til, der skulle på græs eller hjem og malkes. Cykler og enkelte biler kom der da også. Viktor Larsen, Hadsund startede Hadsund-Aalborg ruten d. 10. april 1920. Cirka 5 år senere startede Valdemar Sørensen, Fjellerad fragtkørsel med bil, han havde kørt med hestevogn, men skiftede til bil midt i tyverne. Der var vel lidt prestige i at køre bil dengang og køre forrest. Viktor Larsen havde jo kørt rutebil på vejen i 5 år da Valdemar Sørensen begyndte, så han mente vel at han burde køre forrest; men det mente Valdemar Sørensen ikke. Problemet blev afgjort engang oppe ved Kragebakken hvor det var lykket Valdemar Sørensen at komme forbi Viktor Larsen. Valdemar stoppede og gik bagud til rutebilen, som jo også var standset, trak Viktor Larsen ud af rutebilen, gav ham en kraftig øretæve med bemærkning om at han havde at vige når nogen ville forbi. Sådan! Motorcykler kom der jo også gennem byen, de kunne have problemer med svinget, når de kom fra Aalborg, vejhældningen var ikke gunstig for motorcyklister med den kørselsretning, det skete af og til at en motorcykel kørte ind i Brugsens benzintank. Af personbiler der kom gennem byen, ja der var jo greven fra Lindborg når han kom kørende rask gennem i sin finere bil eller når hans lystyacht blev transporteret gennem byen. Ellers var de fleste personbiler af amerikansk fabrikat, Ford, Chevrolet, Oldsmobiler, Nash eller hvad de nu hed. Vi drenge fra den tid fulgte jo med i hvilke biler der kom. Vi skrev bilnumre op, hvad vi brugte dem til, ved jeg

ikke. Om søndagen kom der folk i charabanc på tur til Lundbykrat. Proprietær Hansen, Postgården kørte i en jagtvogn, når han kom til smedjen eller brugsen lød der et meget højt prrrr ikke så meget for hestenes skyld men for at der skulle komme en ud og tage mod ordre eller holde ved hestene mens han var inde i forretningen. Ellers var det fjedervogne der var populær som transportmiddel for personer og gods. Den svarer vel til nutidens Pick-up. Jumben var og så et meget benyttet transportmiddel til persontransport. Var man ene og ikke havde nogen til at holde ved hesten når man skulle forlade køretøjet, var der nogle der bandt tømme til hjulnavet på en sådan måde at tømme blev strammet hvis hesten gik frem. I den sidste del af trediverne stilnede det af med kørsel med hestekøretøj. Bilerne tog over; men fyrreerne, da krigen kom, fik hestekøretøjerne en renæssance.

Min broder Christian som startede vognfabrikken

Lydene i byen. Ja, lyden man savner mest er nok frøernes kvækken. Sommeraftener kunne man over hele byen høre frøerne kvække nede fra Dammen, som vi dengang kaldte anlæg-

get, vi kunne også af og til se storken spankulere dernede, det er klart hvis der er frøer så har den jo også noget at komme der efter. Andre lyde f.eks. smedens kling-klang på ambolten. Det er sådan at når man smeder, må man slå nogle løse slag, man kan ikke bare slå bom-bom-bom, det kan håndledet slet ikke holde til. Det havde fru Christiansen øre for, fru Christiansen boede over for smedjen, som var i det hus, der har adressen Bygaden 36. Det var skik i smedjen at man smedede fire hestesko om morgenen og igen fire om aftenen. Det var en god skik det gav jo lidt varme, og på kolde dage ville man jo helst have porten lukket. En aften, man skulle til at smede skoene, gik far hen og åbnede porten på klem. Hvad skal det til for? Lød protesterne, vi skal jo lige til og have lidt varme. Åh, det er fru Christiansen, hun vil gerne om hun også kunne se når vi smeder, svarede far, og så accepterede man det. Fru Christiansen havde sin mørkningstime når "aftenskoene" blev smedet. Andre lyde, tja, en petroleumsmotor hist og her, ikke alle havde elektrisk motorkraft, og havde de, var det en el-motor monteret i en kasse med hjul, så den let kunne flyttes hen hvor kraften skulle bruges. Jeg husker især Søren Svendsens petroleumsmotor (Sdr. Tranders Vej 180) den var meget stor, det var Chr. Svendsen der passede den, jeg har set ham starte den. Det gjorde han ved at dreje den rundt i et af egerne i det meget store svinghjul den havde. Det var et hårdt arbejde, hans kone Ellen Svendsen har da også fortalt at når han som ældre følte smerte i armen, mindes han den tid med petroleumsmotoren. Karetmageren, som boede og havde værksted på Bygaden nr. 48, havde også lidt landbrug og en petroleumsmotor, men før den, havde han en hestegang; men en hestegang behøver en til at holde hesten i gang og det måtte så være hans døtre og det var de ikke altid tilfredse med. Så opfindsom og snild som karetmageren var så konstruerede han en pisk, der ved en fjeders hjælp, gav hesten et slag når det begyndte at gå for langsomt, når hesten så satte farten op, strammedes fjederen så den

var klar til slag når det igen gik for langsomt. Det gik en tid, men! Så fandt den gule ud af at hvis den nu fandt sig i det ene slag og blev stående stille, så skete der ikke mere. Løsningen på problemet blev en petroleumsmotor. Nu var karetmageren jo ikke den der købte en ny og brugsklar motor, nej, han købte en der var defekt og adskilt. Den samlede og istandsatte han og brugte den til sin død. Han døde den 27. november 1949 69 år gammel. Han havde også sit eget el-værk, en vindmølle af eget fabrikat, der trak en 12 volt dynamo, der leverede strøm til belysning. Vindmøller, blev der jo da også brugt på gårdene. Jeg husker vores nabo Idæus Winther, Bygaden 46 har brugt sin vindmølle til at trække kværnen.

Der var jo også mange folk på gårdene dengang 2-3 karle og 1 eller 2 piger på hver af gårdene. Det gav jo liv i byen. 1. november var skiftedag, det var altid spændende og se hvem der var rejst og hvem der var kommet til byen. Tit var der jo også en spasmager, af en skal jeg nævne Lang Ejner, han var karl hol Dyhr Thorn, det er Bygaden nr. 17. Lang Ejner var lidt af en krabat. Engang politiet var i Sdr. Tranders for at kontrollere trafikanterne, det var vel især cyklister uden lys. Ejner kommer cyklende uden cykellygte, politiet råber ham an, men Ejner træder noget hårdere i pedalerne og tikker af, og inden politiet får bilen startet er Ejner nået ned i svinget ved vejkrydset, og har smidt cyklen over hækken ind i Thorns have og står med hænderne i bukselommerne da politiet kommer, de spørger ham, om han ikke har set en mørk cyklist. Jo, siger Ejner han kørte lige ud af den vej. Han viste dem op i gabet, altså ud ad en markvej. Da de kom tilbage var Ejner væk. En anden episode med Ejner var: De havde fået ny andenkarl, Ejner var forkarl. Andenkarlen taler til Ejner om at han syntes godt om Idæus Winther nye pige og at han gerne vil i snak med hende. Ejner varmer ham op og siger at han tror bestemt også hun gerne vil snakke med ham. Gå du bare op og bank på hendes vindue en aften; men du skal passe

på Idæus Winther vil ikke have det, og han er en hård mand. Til sidst kunne andenkarlen ikke vente længere, han måtte op og banke på pigens vindue, han begiver sig af sted. Ejner havde holdt sig orienteret om tidspunktet og var gået i forvejen. Han havde iført sig en stor kuskefrakke trukket kraven godt op om ørerne og medbragt en pisk. Da så andenkarlen dukker op ved hushjørnet tæt ved pigens vindue, dukker Ejner op ved et andet hushjørne, andenkarlen stikker af og Ejner løber bagefter og giver ham nogle slag af piskan. Da Ejner noget senere kommer hjem får han jo så forklaringen af andenkarlen om hvor ilde det var gået ham, at Idæus Winther havde opdaget ham og løget efter og banket ham.

Svinget, det var stedet nede ved mejeriet, hvor vejen svinger, det var mødested for byens unge, man gik gerne derhen for at se om der var nogen at snakke med. Et andet sted om sommeren var ved Idæus Winthers hæk. Er var hr. og fru Winther med børn og tyende at finde på bænken i haven oppe ved hækken og fik der en snak med forbipasserende. Et syn jeg særligt husker, når hestene skulle på græs efter endt arbejdsdag, var når forkarlen kom på cykel med et koppel heste foran sig, midt på vejen, fart på, hestene vidste hvor de skulle hen og de ville gerne, det gik tjep, det så godt ud. På tilbagevejen gjorde forkarlen så holdt ved Winthers hæk og fik en sludder om dagens hændelser i inden han så kørte ned i svinget og fik en sidste snak inden det var sengetid.

Søren Knudsen, jeg har nævnt ham før, han skal vi lige have et par oplevelser med, han havde den ejendom der ligger ude ved vognfabrikken, nærmeste nabo var den ejendom Kresten Niss har i dag, det var Grete og Christian Lundsten der havde den på tidspunktet hvor Søren Knudsen havde været til marked på kvægtorvet i Aalborg, det må man, som landmand, en gang imellem for at følge med i priserne. Ved en sådan lejlighed møder man jo en og anden man kender og får en snak med, måske også en lille en til munden. Da Søren skulle hjem ville han

betænke konen, der jo havde været ene hjemme, med et eller andet, det blev en pose kirsebær. Uheldigvis taber Søren kirsebærrene på vejen hjem, han var spadserende, men de skulle selvfølgelig ikke gå til spilde, han samler dem op så godt han kunne. Da han kommer hjem udbryder hans kone meget forskrækket: ”Jamen Søren hvad er der da sket”? Det var en varm sommerdag og Søren havde jo nok tørt sig i ansigtet med kirsebærsaft på fingrene. Hans kone troede jo det var blod, men hun fik forklaringen og så var det i orden, Søren blev vasket fik røgtet i stalden og efter aftensmåltidet kom Grete og Christian Lundsten fra nabogården på visit, Christian ville gerne høre nyt fra marked. De sidder omkring kaffebordet og har drukket kaffen, da Sørens kone henvendt til Grete siger: ”No ska do li si hva Søren høj mæ hjem te mæ i daw”! Så rejser Søren sig og siger med sin vrængende stemme: ”Kom Christian la vos gå ud og si te høvederne for det er no bladder”! Det Søren mente var bladder var kvindesnak, men det kunne måske også passe for kirsebærrene. Søren Knudsen var en gemytlig mand, der med sine bemærkninger krydrede dagligdagen, han kunne da heller ikke dy sig overfor Karl Bonderup. Karl Bonderup var meget tyk, han var købmand i Gistrup og tog imod æg fra leverandører i Sdr. Tranders, det foregik i Heins lade, der hvor læge Ole Ingemann bor. Ved en sådan lejlighed kommenterede Søren Knudsen Karl Bonderups omfang således: ”Vommene slår krøl på hålen når du døjer”! Da Søren Knudsens kone døde sælger han ejendommen og flytter ned til sin datter der var gift med mælkeforhandler Dahl, Aladdinvej nr. 13 han fik på et tidspunkt en trehjulet cykel, som kørte med håndkraft, det var jo benene han havde problemer med, på den måde kom han rundt i byen, han kom tit i smedjen, jeg husker engang han kom hen til mig, jeg var i lære og stod og baksede med et vognhjul der ikke ville makke ret, så jeg havde måske bandet lidt for meget, Søren Knudsen bøjer sig hen mod mig og siger: ”Do sku et band sånt, do kommer i helvede”! ”Det ka vær du

kommer der først” røg det ud af mig. Jeg fortrød det straks, det kunne jeg selvfølgelig ikke tillade mig at sige; men Søren svarede straks: ”Ja, sku a det, ska a dælemæ sør for der er en gue varm når do kommer”! Den bemærkning lettede selvfølgelig på min fortrydelse.

Orla Thomasberg var i lære i brugsen i tidsrummet 1948 til 1952. Han har skrevet om livet i og omkring brugsen i perioden han har været der. Han omtaler en bæk der stod i butikken hvor folk sad og fik sig en sludder, han nævner Per Andersen og Baronen. De havde deres daglige diskussioner der og kom tit op at skændes, men alligevel savnede de hinanden og spurgte efter hinanden hvis en af dem ikke var kommet. Det fik mig til at tænke på en oplevelse jeg havde engang. Baronen, nej det var han ikke, han var pensioneret arbejdsmand, men hans måde at føre sig frem på havde givet ham øgenavnet Baronen. Han boede overfor smedjen og kom tit over til os og fik en snak. En dag jeg står udenfor smedjen hører jeg pludselig Baronen skramle voldsomt med at få træskoene på, han kommer med nogle lange skridt over imod mig og råber meget højt: ”Vi ska op og hent vor aldersrente i dav, det skul et ha våt, men vi måt derop”! Er manden blevet gal tænkte jeg, men så kom jeg til at se ned af vejen, der kom Per Andersen trippende, han skulle også op og hente sin aldersrente hos kommunkassereren, det var skolelæreren. Jeg blev hurtig klar over at de jo nok havde haft en diskussion dagen i forvejen hvor Baronen havde følt sig trængt og så skulle det så hævnes på den måde her. Per Andersen havde haft et mindre landbrug og hans kone var telefoncentralbestyrer, hun var død og Per havde været alene i nogle år, han var vel rimelig godt stillet økonomisk, men inflationen havde vel været for kraftig., så det blev nødvendigt at supplere indtægten med aldersrenten. Det gjorde man jo ellers ikke.

Per Post eller Peder Jensen som han rettelig hed kom til Sdr. Tranders fra Saltum i 1901.

Han købte noget jord og byggede det første statshusmandsbrug her på egnen. Det lå på vejen til Nr. Tranders der hvor byggeriet Møllegården ligger i dag. Han var landpost fra 1902 til 1939 formand og regnskabsfører i brugsen, kasserer for kommunen og for sygekassen samt lokalforeningen under Jysk Andels Foderstofforretning. Trods hans mange gøremål blev hans landbrug præmieret flere gange. Engang, da han lige havde købt jorden i Sdr. Tranders, var han på besøg i Saltum, spadserende, han fik så en sæk læggekartofler foræret, som han bar på ryggen tilbage til Sdr. Tranders. Per Post var en rar og gemytlig mand med lune, når han havde indbydelser med i posten, kunne han finde på at sige på sit vendelbomål: ”Væsgoe, her er i opkrævning”! Vinter dage, når der var kaneføre, tog Per postturen i kane, jeg har somme tider været med på turen omkring Postgården og Østergårdene. Det var jo en herlig oplevelse for en dreng, som jeg var dengang. Jo, Per Post var en rar mand og derfor piner et mig at jeg ikke har fået sagt undskyld for en hændelse engang. Jeg legede med en dreng, vi kastede snebolde mod en telefonmast og skulle se hvem der kunne ramme højest oppe på masten. Det kunne Søren, men han var også en halv snes år ældre end jeg, somme tider lavede han en snebold til mig, hans var noget bedre end mine, således også engang Per Post kommer cyklende hen imod os, rækker han mig en snebold og siger: ”Kan du ramme posten”! Jeg prøvede og minsandt, jeg rammer Per Post midt i ansigtet. Vi var lamslåede begge to, men Per Post sagde ingenting, han cyklede forbi os. Vi var færdige med at kaste med snebolde den dag. Da vi om aftenen spiste kunne jeg mærke på far at han vidste besked. Per Post havde sikkert fortalt ham det og pålagt ham at der ikke skulle være nogen afstraffelse. ”Om forladelse”! Per Post. Per Post døde i 1969 95 år gammel.

Dyhr Thorn skal vi også have lidt om. Han var sognerådsformand, en slags byfader ikke kun for de voksne, men også for vi børn. Jeg

husker engang der blev sat nogle nye vejskilte op, de var hvide og røde og emaljerede vistnok temmelig sårbare. Vi drenge var jo henne og se på da de blev stillet op, Thorn var også tilstede og vi drenge blev så informeret om at vi ikke måtte kaste sten på skiltene, og det gjorde vi jo så heller ikke når Thorn havde sagt det. Skiltene var vist ligeså fine da de blev taget ned som da de blev sat op. Jo, vi havde meget respekt for Thorn. Han var også glad for børn, engang Gregers Kjærs Peter var kommet ind i hønsehuset, hvor han spillede bold med æggene. Thorn kommer og opdager det og siger til ham, her har du en krone Peter, så må du love aldrig at gøre det mere. Thorn var jo en foregangsmand her i byen, også dengang der skulle laves vandværk. Det var i 1933, jeg husker de dybe grøfter, der blev gravet over hele byen imellem husene. Oppe ved kirken gik det galt, man var kommet for tæt til Klink Krestens hus, efter heftigt regnskyl styrtede huset sammen. Huset blev ikke bygget op igen, det lå på pladsen foran kirken. Thorn døde i 1956 få uger før han blev 63 år.

I 1912 byggede AC en villa i Sdr. Tranders, Bygaden nr. 31. AC står for Anton Christensen (1830-1930), han var redaktør ved Aalborg Amtstidende og lærer i Sdr. Tranders i perioden 1883-1913. Villaen var noget foran sin tid, der var indlagt vand og toilet med vandkloset uagtet, at der ikke var hverken vandværk eller kloak i byen. Vandet blev med håndpumpe pumpet op i den beholder på loftet, hvorfra der så var ført rør ned til køkken og toilet. Afløbene var ført gennem muren ud i haven, hvor der var nogle trærender, som kunne flyttes sådan at man kunne lede vandet hen hvor jorden kunne optage det, og hvad der kunne følge med. Det at toilettet var inde i stuehuset var ikke almindeligt på den tid. Det afstedkom da også en bemærkning fra genboen Per Andersen: ”Hva er det no for nøj, ska de no te og sid in og ski”!

Centralen i Sdr. Tranders.

Telefon. Den første telefon i Sdr. Tranders kom i år 1900, det var Brugsen med nr. 443 under Aalborg central. I 1908 fik lærer A. Christensen (AC) telefon nr. 1478 også Aalborg central. I 1914 oprettes central i Sdr. Tranders med 15 abonnenter. Huset findes ikke mere, men det lå hvor huset Bygaden nr. 34 nu ligger. Else Andersen blev den første centralbestyrer, det var hun til sin død i 1942, hvorefter hendes mand Per Andersen havde jobbet indtil han i 1944 sælger ejendommen til Valdemar Sørensen. Hvis kone Kristiane Sørensen så passer centralen til 1951, hvor min mor Dagmar Mørch bliver centralbestyrer indtil hendes død i 1961. Min far Jens Mørch passer så jobbet i 2 år indtil han døde i 1963. Herefter bliver centralen flyttet over vejen til AC's villa (Bygaden nr. 31). Det er Robert Jensen der så bestyrer centralen indtil den i 1970 blev lagt under Gistrup automatcentral. Der er selvfølgelig rart med en automatcentral; men det var nu også rart dengang man bare behøvede at sige navnet på den man ville tale med, således fortalte min far at han engang ringede op og bad om Idæus Winther. Jamen han er ikke hjemme siger Else (centralbestyreren) han er lige gået ned i Brugsen. Idæus Winther skulle forbi centralen, når han skulle i Brugsen, så det kunne Else jo sagtens følge fra sit vindue.

Andelsmejeriet blev oprettet i 1886 og fungerede til 1950. Bygningen blev i 1952 solgt til Ramberg, der indrettede det til tøjrenseri "Master". I 1975 overtager Harald Kjølby bygningen og ombygger den til bolig.

Der var jo meget liv omkring mejeriet, leverandører kom tidlig morgen med den rå mælk, og ventede på returmælken. Mælkeorhandlerne ville gerne have mælken så hurtigt som muligt, så de kunne levere mælken så tidlig som muligt til kunderne i Aalborg. Folk fra Sdr. Tranders kom også og købte mælk, det foregik på den måde at man gik ind til fru Nielsen, mejeribestyrerens kone, og betalte, man fik så en seddel hvorpå der stod hvor meget man skulle have, dem seddel afleverede man så til mejeristen ude i mejeriet, han fyldte så i spanden man havde medbragt og det var aldrig for lidt, gerne en sjat oveni. Der var travlt på mejeriet, der kunne let opstå episoder, således engang en af mælkeforhandlerne havde fornærmet Jens Mortensen, og det var uklogt, Jens var lige så stærk som 3 andre, der også var stærke, han tog mælkeforhandlerens vogn, der var læsset, flyttede den op så den hang med bagenden på perronen. Heste kunne jo nok trække vognen ned, men hjulet ville sikkert tage skade derved, så mælkeforhandleren valgte at læsse noget af mælken af først. Jens Mortensen havde en ejendom øst for Postgården, han kørte mælk til mejeriet fra gårdene deromkring. På vej til mejeriet kom han forbi smedjen. Engang ved middagsbordet blev der talt om et tærskværk, der var til reparation i smedjen, det skulle flyttes, og da man ingen kran havde gav det åbenbart problemer. Så indskød mor, der var beskæftiget med at anrette maden. "Kan I ikke vente til i morgen når Jens kommer og skal til mejeriet". Det var en god ide, det blev accepteret og Jens klarede opgaven. Jo, Jens Mortensen var en stærk mand. Der blev også lavet lurmærket smør på mejeriet, som eksporteredes til England i smørdritler lavet af karetmageren her i byen. Hans broder havde været mejeribestyrer her på et tidspunkt og på den måde var "karetmageren" kommet til at lave dritler, og det fortsatte han med efter at broderen var rejst. På et tidspunkt fortalte han mig at nu havde han lavet så mange at de kunne nå til Rom, hvis de blev stillet ved siden af hinanden. Det var selvfølgelig imponerende; men i min

barndoms uskyld spørger jeg ham om, hvor langt de så kunne nå hvis de blev lagt i enden af hinanden. Det fik karetmageren til at dreje om på hælen og gå. Der blev fyret til damp til dampmaskinen og hvad man ellers på mejeriet brugte damp til. Det var jo døgnet rundt, der blev fyret og det fik jo manganen en "natteravn" til at kikke ind, hvis der var nogen i fyrrummet når han kom forbi. Da jeg omtalte Jens Mortensen kom jeg til at tænke på Fuglsang, han boede nabo til Jens Mortensen. Fuglsang bildede kværne hans værktøj, hamre og mejsler reparerede far, så han var en god kunde i smedjen. Fuglsang og far havde det tilfældes at de skrædede tobak af den type, som skulle dyppes i tobaksaske og helst cigaraske. Cigaraske kunne fås nede på mejeriet. Engang Fuglsang kom ind på kontoret på mejeriet og ville have noget aske fik han den besked at smeden lige havde hentet det. Da Fuglsang på vej hjem kommer forbi smedjen ser han at far står ved ambolten og smeder, han trækker porten til og låser den, går ind i lejligheden og tager cigarasken og går hjem med den uden at låse porten op.

Brugsforeningen i Sdr. Tranders startede i 1888 og fungerede til 1978, hvor så FDB overtog handlen indtil man i 1984 lukkede butikken. Borgerforeningen havde lejligheden i et par år inden den blev ombygget til lejligheder. Det var Christoffersen der var uddeler da jeg var barn. Hr. og fru Christoffersen, det var jo efternavnene man brugte dengang. Jeg husker når man som barn kom ind i brugsen, så gik man altid hen til den ende af disken hvor døren indtil lejligheden var, for hvis fru Christoffersen skulle træffe at kigge ind i butikken var det jo med at være i nærheden, for det var helt sikkert, så vankede der noget af bolsjedåsen. Det var ikke kun blandt vi børn fru Christoffersen var populær, det var hun også blandt folk i byen store som små. Det var en stor sorg da hun under et besøg hos deres datter Cecilia i København fik blindtarmsbetændelse og døde. Størst var sorgen naturligvis for Christoffersen; men med hjælp fra børnene især Cecilia, som var

eneste datter betød meget for ham og han fortsatte som uddeler i nogle år indtil sønnen Hother overtog jobbet. I 1960 overtog den yngste søn Carl Emil uddelerjobbet.

Der var også slagteri i Sdr. Tranders. Det var Petræus Lassen, der var slagtermester, han kom hertil i 1904. Kødet solgte han fra hestevogne, som han sammen med sønnerne kørte rundt med. Slagtningen foregik i laden; men engang midt i trediveerne byggede han et slagtehus. Det står endnu Sdr. Tranders vej nr. 168. Petræus Lassen døde i 1961 83 år gammel.

Den 9. april 1940 blev vi vækket af en mængde flyvemaskiner der fløj i luften over os. Vi kunne ikke forstå hvad der var ved at ske; men så åbnede far for radioen og vi blev klar over at tyskerne havde besat landet. Det varede heller ikke længe før vi så dem på landevejen. De kom med et lytteapparat, en lyskaster og en kanon hver på sin påhængsvogn efter lastbiler. Sådanne sæt blev opstillet på markerne rundt om Aalborg, man ventede jo engelsk luftangreb. Det kom da også efter nogle dage. Det var om natten, jeg tror alle var ude at se det, der var mange mennesker på vejen ind mod Aalborg, hvor vi var gået hen for bedre at kunne se. Det var også et fantastisk skue, lyskastere der forsøgte at finde flyene, granater der eksploderede i luften og flyvemaskinerne kastede lysbomber som oplyste alt nede på jorden. Jeg tror ikke at vi rigtig forstod alvoren i det; men det gjorde vi dagen efter, da vi hørte Katrine og Anton Winthers døtre Marie og Frida var blevet ramt af granatsplinter. Marie døde og Frida mistede det ene ben. Efter den hændelse kom der sandsække for kældervinduer, så kælderen kunne benyttes som beskyttelsesrum. Det blev den nu ikke ret tit, kun når vi syntes det blev for voldsomt. Det blev det den 17. september 1940, da drev der nogle spærreballoner indover byen. Spærreballonerne havde nogle stålvirer hængende under sig som de slæbte hen over husene og el-ledningerne. Jeg stod sammen med mor og far ude i haven og så en sådan spærreballon

komme hen mod os, da pludselig tyskerne begyndte at skyde på dem. Vi hørte granatsplinterne ramme ned i træer og på tage, så vi løb hurtigt ned i kælderen. Den 27. marts 1944 blev et tysk fly skudt ned ved kirken. Vi kunne se flyveren inde fra smedjen. Den var i brand og det så ud som om den ville ramme smedjen, men pludselig forsvandt den bag nabohuset. Vi løb bag naboens hus for at se hvor den blev af. Den lå på nordsiden af kirken lige udenfor kirkediget. Vi løb op mod den, men pludselig var det hele et ildhav. Vi blev bange for eksplosionen så vi løb tilbage igen. Det varede heller ikke længe før tyskerne kom og afspærrede området. Senere om aftenen var jeg oppe på kirkegården, der kunne vi stå indenfor diget og se på resterne, der var stadig lidt der brændte. Der havde været 4 personer i flyet, vi så de forkullede lig. Det var ikke noget rart syn. Den 6. maj 1944 blev et engelsk fly skudt ned over Sdr. Tranders, jeg så det ske. En engelsk maskine med to tyske jagere efter sig. De fløj så lavt, vi kunne se piloterne. Flyveretningen var nord-syd, englænderen stiger og drejer øst over og bliver ramt af tyskerne. Han falder ned i Lundby Krat, hvor der er sat en mindesten på stedet. Den 22. august 1944 styrtede et tysk fly ned i gartner Nørregårds gartneri på Hadsundvej. Det blev ikke skudt ned. Det var vistnok under en øvelse i styrtdykning og af en eller anden grund rettede han ikke op, men fortsatte lige mod jorden. Rafn Skjødsholm fortæller han så det, Det var ikke så tit noget sådan skete, så far bestemte at min bror Christian skulle lave den. Det var noget af en opgave. Den blev lavet efter gammel opskrift alt var håndarbejde. Flot blev den. Det blev jo anderledes med den slags arbejde de el-svejsning efter krigen blev indført og det blev muligt at købe dæk. Christian prøvede at lave en anderledes vogn med gummihjul og uden fjedre. Det blev en succes, der var mange der ville købe vogne der måtte flere folk i gang. Der blev ansat en sælger. Han fik en vogn på en lastbil med ud til kunderne, så de kunne se hvad de købte. Der kom fart i produktionen,

han var på vej hjem fra marken, det var ved middagstid, han så to damer komme stærkt chokerede ud fra gartneriet. Det havde utvivlsomt også været en chokerende oplevelse så tæt på. Efter landgangen i Frankrig den 6. juni 1944 og de hårde kampe syd for os forbereder vi os på at der også skulle være kampe her. Der blev oprettet et civilforsvar, som jeg var medlem af. Jeg husker jeg fik at vide at selv om mine forældre flygtede, så skulle jeg blive. Vi holdt øvelser, hvor folk fra Aalborg kom i store flokke og skulle have pleje. Vi blev undervist i første hjælp, brandslukning og så videre. Situationen var spændt, så det var en stor lettelse da vi den 4. maj 1945 om aftenen hørte at tyskerne havde kapituleret. Hele den 5. maj løb jeg rundt i Aalborgs gader sammen med 1000 andre glade mennesker.

Arbejdet i smedjen var i høj grad præget af krigen. Det var svært at få nyt jern, og det gamle var tit af en bedre kvalitet. Jeg havde en fritidstjans med at lave træskoringe. Jeg lavede dem af stumper af rundjern; men på et tidspunkt kom far og sagde at jeg kunne bruge de gamle hestesko. Det måtte jeg jo så, men det gav jo noget mere arbejde; men det var nu helt godt alligevel, jeg fik en krone for et sæt træskoringe. På et tidspunkt under krigen bestilte gartner Kaj Winther en ny fjedervogn.

Naboejendommen blev købt. Produktionen blev udvidet med påhængsvogne til lastbiler, tankvogne, silovogne og andre specielle opgaver. I 1972 beskæftigedes 133 mand, ikke alle i Sdr. Tranders; men ca. 100 var beskæftiget her.

Anderledes var det gået på gårdene, indførsel af traktorer i stedet for heste, og i huset køleskabe og frysere i stedet for henkogning med førte at der jo næsten ikke var ansatte på gårdene. Mange af folkene hos smeden ville gerne have købt en byggegrund i Sdr. Tranders. Det var ikke muligt; man ville ikke have udvidelse af Sdr. Tranders. Anderledes

var det i Gug, her ville man gerne have udvidelser, og det ændrede størrelsesforholdet mellem de to byer i sognet. Gug voksede over Sdr. Tranders. Sognerådet, før kommunesammenlægningen, bestod af 5 medlemmer kun en var fra Gug. Til sammenligning skal jeg nævne at menighedsrådet består af

14 medlemmer de 4 er fra Sdr. Tranders. – Nå, Sdr. Tranders er ikke så lille endda, Aalborg Universitet – Amtsgården, Ny Kredit, Danmarks Radio , NOVI og et kæmpe sportscenter bygges ved Hedegården alt sammen i Sdr. Tranders. Kanalkvarteret har 835 husstande ca. 1400 indbyggere, og det er jo også Sdr.Tranders.

Fortalt om Sdr. Tranders i forsamlingshuset
den 7. december 1998
af Preben Mørch

I 1973 påbegyndtes en udflytning til Hadsundvej.

